
This is the **published version** of the master thesis:

Rue Lopez, Adriana; Barranco Font, Oriol , dir. Víctimes d'una doble invisibilització : condicions de treball de les empleades de la llar en situació administrativa irregular. 2024. 50 pag. (Màster Universitari en Política Social, Treball i Benestar)

This version is available at <https://ddd.uab.cat/record/309421>

under the terms of the license

FACULTAT DE CIÈNCIES POLÍTiques I DE SOCIOLOGIA

MÀSTER OFICIAL EN POLÍTICA SOCIAL, TREBALL I BENESTAR

CURS 2023-2024

VÍCTIMES D'UNA DOBLE INVISIBILITZACIÓ

**Condicions de treball de les empleades de la llar
en situació administrativa irregular**

AUTORA: ADRIANA RUE LOPEZ

TUTOR/A: DR. ORIOL BARRANCO FONT

AVALUADOR/A: DR. JOAN RODRÍGUEZ-SOLER

AGRAÏMENTS

A les sis dones que han compartit la seva història de vida amb mi,
per fer-me confiança i participar en les entrevistes.

A la Sònia Julià, professora de català i a la Yasmin Mutasim,
advocada d'estrangeria, per col·laborar en el projecte de recerca.

Al tutor del treball, Dr. Oriol Barranco.

Al David, a la família i amistats.

RESUM:

En aquest projecte explorarem com influeix trobar-se en situació administrativa irregular sobre les condicions de treball de les empleades de la llar. Dins d'aquest estudi valorarem diferents factors que també intervenen en la presa de decisions i en l'acceptació d'algunes d'aquestes condicions. Entre d'altres, ens interessarem pel passat de les dones i quin és el seu bagatge en termes de formació, trajectòria professional, situació familiar, etc.; però també les expectatives de futur que projecten tant per elles mateixes com per les seves famílies. Indagarem sobre quines són les repercussions en la salut de les treballadores, derivades d'exercir sota aquestes condicions de treball que sovint són d'explotació laboral, centrant-nos tant en la salut física, com en la salut mental.

El treball de camp ha consistit en l'anàlisi de les històries de vida de sis dones que hagin treballat com a empleades de la llar en situació irregular a l'àrea metropolitana de Barcelona. Dins de la mostra parlarem amb dones que hagin treballat en règim d'internes, per hores i ambdós. També hem comptat amb la participació de dos informants clau, que ens han proporcionat informació del fenomen des d'una altra perspectiva. Finalment hem extret les conclusions sobre l'efecte que genera la situació administrativa irregular sobre les condicions de treball de les empleades de la llar.

Paraules clau: Condicions de treball, cures, treballadores de la llar, situació administrativa irregular, treball irregular.

ABSTRACT:

In this project, we will explore how being in an irregular administrative situation influences the working conditions of domestic workers. Within this study, we will assess various factors that also intervene in decision-making and the acceptance of certain conditions. Among other aspects, we are interested in the background of the women, including their education, professional experience, family history, and so on; but also, in the future expectations they have for themselves and their families. We will investigate the health repercussions for these workers resulting from working under conditions that often resemble labour exploitation, focusing on both physical and mental health.

The fieldwork consisted of analysing the life stories of six women who have worked as domestic workers in an irregular situation in the metropolitan area of Barcelona. Within the sample, we spoke with women who have worked as live-in employees, hourly workers, and both. We also included the participation of two key informants, who provided us with information on the phenomenon from another perspective. Finally, we drew conclusions about the effect that irregular administrative status has on the working conditions of domestic workers.

Keywords: Working conditions, care, domestic worker, irregular administrative status, irregular work.

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ	4
2. CONTEXTUALITZACIÓ I ESTAT DE LA QÜESTIÓ	5
2.1. Contextualització	5
2.2. Estat de la qüestió	7
2.2.1. Empleada de la llar	7
2.2.2. El treball digne vs. el treball irregular	9
2.2.3. Precarietat i explotació laboral	10
2.2.4. Situació administrativa irregular i el paper de l'Estat	12
2.2.5. Vincles, relacions entre les treballadores i les persones que són usuàries de la prestació de serveis; i el concepte de "cures"	14
3. MODEL D'ANÀLISI: LES PREGUNTES ESPECÍFIQUES	16
4. METODOLOGIA	18
4.1. Mètodes d'obtenció i anàlisi de la informació rellevant	18
5. ANÀLISI DELS RESULTATS OBTINGUTS	20
5.1. Síntesis de les entrevistes. Breu presentació de les dones entrevistades.	20
5.2. Quadre de resum d'informacions clau sobre les treballadores	23
5.3. Anàlisi dels resultats obtinguts. Les preguntes específiques.	25
5.3.1. El paper del bagatge familiar, laboral i formatiu en la vivència de la situació actual i en les expectatives de futur	25
5.3.2. Com viuen les empleades de la llar en SAI les condicions de treball i quins efectes generen aquestes sobre la seva salut (mental i física)	28
5.3.3. Els vincles treballadora – ocupadora i el paper de l'administració i la llei	30
5.3.4. Arranjaments i estratègies de defensa de les empleades de la llar en l'obtenció i negociació de les condicions de treball	33
6. CONCLUSIONS	35
7. FUTURES LÍNIES DE RECERCA	39
8. BIBLIOGRAFIA	42
ANNEX 1. Blocs del guió de l'entrevista i preguntes orientatives	46

1. INTRODUCCIÓ

Quan una persona arriba a territori espanyol amb l'objectiu d'establir-s'hi i no disposa d'un permís d'estada o de residència està condemnada a romandre en situació administrativa irregular per un període mínim de dos o tres anys¹, tret que es trobi en alguna situació excepcional. I, en aquests casos, fins que no aconsegueix regularitzar la seva situació (generalment per mitjà d'haver obtingut una oferta de feina) no pot accedir a un permís que li permeti residir i treballar. Sovint, a més, les persones que es troben en situació administrativa irregular, no disposen de mitjans econòmics suficients per poder subsistir a Espanya fins que puguin regularitzar la seva situació i, per tant, es veuen abocades a participar de l'economia submergida, amb totes les repercussions i riscos que això comporta. En els darrers temps, s'ha detectat una "feminització de la migració" on, aquestes "ones de migració", es componen de dones que treballaran com a empleades de la llar, sigui en economia regular o en economia irregular, bé en situació administrativa regular o irregular; essent les darreres les qui es troben en la situació més vulnerable del conjunt.

En aquest projecte, estudiarem les condicions de treball de les empleades domèstiques en situació administrativa irregular que, pel seu estatus a Espanya, prestin serveis en l'economia irregular. Ho farem des del marc teòric del treball digne i aplicant una perspectiva interseccional amb especial atenció al gènere. Partim de la pregunta sobre com condiciona la situació administrativa irregular (SAI) en les condicions laborals de les treballadores de la llar. El nostre objectiu principal serà analitzar l'efecte de la situació administrativa irregular sobre les condicions de treball de les empleades de la llar, tenint en compte la seva triple discriminació estructural per ser dones, immigrades i de classe treballadora. Aquest objectiu principal el desglossarem en quatre objectius específics. El primer consisteix a descriure les condicions d'ocupació i treball de les empleades de la llar en situació administrativa irregular: les feines que desenvolupen i com les desenvolupen, els potencials abusos que hagin pogut patir, la capacitat de decisió sobre les condicions de treball, així com el tipus de jornada, nombre d'hores treballades, noc-

¹Des de l'última reforma del Reglament d'estrangeria (Reial Decret 629/2022 de 26 de juliol), es preveu la possibilitat de regularitzar la situació de les persones extracomunitàries en SAI després de dos anys de residència continuada a Espanya si es comprometen a fer una formació per la professionalització; però, fins que no hagi transcorregut el primer any, hagin superat els estudis i tinguin una oferta de feina relacionada amb el que hagin cursat; continuaran sense poder participar de l'economia regular a Espanya.

turnitats, perillositats, accés a una prevenció de riscos adequada, salari, etc.; i veure com afecta tot això en la salut de les treballadores. El segon objectiu és analitzar les característiques de les relacions que s'estableixen entre les esmentades empleades de la llar i les seves ocupadores i ocupadors (dependència, accés a alternatives, promeses de regularitzar la situació, vincles afectius amb les persones que cuiden, etc.) i els seus efectes en la situació de vulnerabilitat de les empleades de la llar així com els seus mecanismes de defensa, protecció i capacitats de negociació. En tercer objectiu plantejat és analitzar els efectes de les trajectòries vitals de les empleades de la llar (ocupacions prèvies, formació, etc.) i les seves aspiracions i expectatives de futur en les seves valoracions i comportaments de la seva ocupació present i la significació que donen a la feina que desenvolupen. Finalment, el quart i darrer objectiu plantejar és el d'analitzar la percepció que tenen les empleades de la llar en SAI sobre l'administració: si pensen que les institucions vetllen de manera suficient pels seus drets, si consideren que en cas d'emergència poden acudir a les autoritats, si es veurien capaces de denunciar els abusos o infraccions (si s'escau) a les autoritats, si se senten protegides o amenaçades per la llei i l'administració, etc.

2. CONTEXTUALITZACIÓ I ESTAT DE LA QÜESTIÓ

2.1. Contextualització

Vetllar per l'accés a un treball digne implica garantir un accés igualitari als drets del treball, a les oportunitats laborals, a la protecció social i al diàleg social (Somavía, 2014). El col·lectiu en el qual centrarem l'atenció al llarg del treball són persones víctimes d'una triple discriminació, per ser dones, immigrades i de classe treballadora (Parella, 2004) i que estan ocupades en un sector tradicionalment molt feminitzat. La divisió sexual del treball, el sistema de poder i autoritat i la ideologia de gènere han assignat atributs a cada sexe i models de legitimació de les relacions de desigualtat. Així, les tasques de la llar i l'espai de cures, que ha tingut poc reconeixement social, s'ha assignat a les dones i, fins ara, aquesta presència preeminent de dones s'ha mantingut en el sector. Particularment, en les dones immigrades.

Donat que el col·lectiu en el qual posarem la mirada es troba en situació irregular i empleat en economia submergida, parlarem de víctimes d'una doble invisibilització. Ho identifiquem en aquests termes, ja que resulta extremadament complicat fer un seguiment

tant de les feines que duen a terme com de si els ocupadors/es en garanteixen l'accés a unes condicions de treball dignes, si se'ls garanteix qualsevol accés a una prevenció de riscos adequada, o, directament, de si són víctimes d'abusos dins dels domicilis en què presten serveis. Des d'un punt de vista administratiu també resulta molt complicat fer un seguiment de les infraccions que es puguin cometre per part de les ocupadores (treball irregular, condicions de treball que infringeixen la normativa laboral, etc.) i, per tant, res pot garantir que tinguin accés efectiu als drets reconeguts. A alguns drets, com ara a les cotitzacions a la seguretat social (que condicionarà el futur accés a pensions com la de jubilació), sabem ja d'entrada que no hi tindran accés.

Godino (2017) situa l'inici de les referències al concepte "qualitat del treball" a finals del s. XIX i, de manera més contemporània, percep que l'estatut ideal de treball s'ha anat construint a mesura que s'han anat assenyalant aquelles condicions associades amb la precarietat. A finals dels seixanta i principis dels setanta es desenvolupa el concepte "qualitat de vida al treball", la proposta consistia a avaluar la freqüència i la gravetat dels problemes relacionats amb el treball atenent a diferents subgrups demogràfics i ocupacionals d'empleats, assenyalant quins eren els més afectats per aquests problemes (Quinn, Magione i Seashore, 1973). El 1970, Doeringer i Piore desenvolupen la "Teoria de la segmentació laboral", que versa sobre la diferenciació dels mercats de treball en diferents segments amb condicions de treball desiguals i que mantenen relació amb les característiques socials d'origen de les persones treballadores. Gordon, D., R. Edwards i M. Reich, (1982, a partir de Fernández, 2010), en aquest mateix sentit, afirmen que el mercat de treball està format per diversos segments, amb mecanismes de determinació salarial i d'assignació diferents entre si, i entre els quals hi ha barreres que n'impedeixen o dificulten la mobilitat. És l'any 1999 quan Juan Somavía inicia l'Agenda de l'OIT de Treball Decent, proposant una estratègia de desenvolupament que reconegui el paper central del treball en la vida de les persones. Aquesta guia pretenia promoure i contribuir al compliment de les normes, principis i drets fonamentals del treball, crear més oportunitats de treball, estendre la protecció social a totes les persones i promoure el diàleg social. Així, l'any 2000, del Consell Europeu de Lisboa de 23 i 24 de març, s'extreuen unes conclusions que posaran a l'agenda de tots els Estats Membres de la Unió, la necessitat de generar més i millors ocupacions per Europa. Tot i que des d'ençà que s'ha treballat amb l'objectiu de garantir l'accés a un treball digne de manera universal, encara queda molt camí per recórrer.

En el projecte d'investigació tindrem en compte la relació entre la posició social que ocupen les dones immigrades en situació irregular, amb les oportunitats d'accedir al mercat de treball i les condicions de treball que afronten com a empleades de la llar. El vincle entre dona immigrant i determinades ocupacions es va consolidant a través dels prejudicis, els estereotips, l'etnocentrisme o l'androcentrisme. Com afirmava Parella (2004), l'objectiu de les pràctiques discriminatòries no és la mera privació material de la dona immigrant (qualsevol forma d'exclusió o limitació de la participació), sinó poder garantir l'accés a una força de treball barata de l'esforç de la qual poder beneficiar-se.

2.2. Estat de la qüestió

En aquest apartat, exposarem el debat actual present a la literatura especialitzada sobre els aspectes rellevants del nostre objecte d'estudi i construirem la conceptualització dels termes a partir de la posició de les autores i autors que s'adeqüi a la línia de recerca elaborant l'estat de la qüestió.

2.2.1. Empleada de la llar

El mercat de treball es compon per un conjunt de segments, amb mecanismes de formació salarial i d'assignació diferents entre si, que presenten obstacles a la mobilitat entre ells (Gordon, D., R. Edwards i M. Reich, 1982; a partir de Fernández-Huérta, 2010). Mill (1990, a partir de Fernández-Huérta, 2010) suggeria que la causa d'aquesta segmentació era la presència de factors econòmics, socials i consuetudinaris que arribaven a atrapar a determinats individus en treballs no desitjables. A la segmentació del mercat de treball, hem d'afegir-hi que encara es manté una divisió sexual del treball, que assigna responsabilitats diferents amb valors desiguals entre homes i dones (Parella, 2004). L'increment de la proporció de dones actives al mercat de treball produïda les darreres dècades, no ha anat acompanyada d'una corresponsabilitat equivalent per part dels homes en les tasques de la llar i, per tant, la divisió sexual del treball resulta inoperativa en una societat en què s'ha generalitzat la família de "doble ingrés" i en la qual ha augmentat el volum de treball domèstic i familiar. A Espanya, la fórmula d'organitzar les cures a través de la feina de la llar respon a una estructura social familista modificada, on s'externalitzen les activitats, però es mantenen dins de la llar i en mans femenines, és a dir, repetint el model d'organització familiar tradicional (Díaz i Martínez-Buján, 2018). Així, es recorre a persones externes a "altres" dones, d'una classe social

inferior i d'una ètnia i/o nacionalitat diferent, sota la supervisió de la dona contractant (Parella, 2004). El que comporta que la divisió sexual del treball imperant en la nostra societat sigui més acusada quan es tracta d'una dona migrant (Miguel, 2013).

Les tasques que engloba la professió d'empleada de la llar no estan ben definides o delimitades, ni normativament ni consuetudinàriament, cosa que implica que sovint s'exigeixi més d'aquestes treballadores del que realment s'hauria de vincular amb la professió. Les empleades domèstiques remunerades duen a terme tasques similars a les de la seva ocupadora, però, així i tot, dins del domicili se les considera negativament i estereotipada com "l'altra" desigual amb pocs o cap dret (Anderson, 2000; a partir de Njambi, 2001). Reprenent la descripció de Hochschild (2000, a partir d'Akalin, 2018), la treballadora domèstica pot ser vista com "l'esposa de l'esposa". Alkin (2018) ubica el llindar entre l'ocupadora i l'empleada, la mestressa de casa i la treballadora domèstica, la mare i la cuidadora, en marc d'un discurs de gènere que encara interpel·la a les dones com a agents primaris o exclusius de la reproducció social. La dona immigrant és vista com una cuidadora i el seu treball no és valorat socialment per dur-se a terme en l'àmbit privat i no ser considerat productiu respecte del treball que duu a terme l'home immigrant, que és un treball en l'esfera pública i si "és productiu" gaudint de més reconeixement social (Miguel, 2013).

Pel que fa a les expectatives, hi influeixen tant els elements impersonals (intrínsecs de les tasques a desenvolupar), com els elements personals (característics de la persona contractada). Que una treballadora de la llar migrada sigui "desitjable" prové de l'excedent d'efectes que deriven de la seva desvinculació (forçada) de la seva pròpia vida privada, que es "malgastaria" si no s'inverteixen en altres formes de relacions socials (Akalin, 2018). Però, en realitat, el que s'espera d'ella, és que infravalori la seva pròpia vida per valorar el seu treball (Dowling, 2016; a partir de Akalin, 2018) i que compleixi amb totes les exigències dels ocupadors/es, ja que desafiar als ocupadors/es pot comportar un risc de deportació (Anderson, 2000; a partir de Njambi, 2001) o de finalització de la relació laboral i, si s'escau, pèrdua de l'autorització de residència i treball.

En atenció a la literatura estudiada podem afirmar que encara no s'ha aconseguit una definició clara des de la sociologia del concepte "d'empleada de la llar". Per això, recuperant les diferents definicions de les autores, considerem que cal tenir en compte múltiples factors per construir aquesta conceptualització, a saber: 1) les **condicions de**

treball: condicions intrínseques al contingut de les feines que desenvolupen (que ja de per si estan vagament delimitades per la llei); 2) la vinculada a les **condicions d'ocupació** (contractes temporals, flexibilitat, horaris, salari, etc.); 3) la **percepció simbòlica de prestigi** o l'estigma (es tracta d'una feina que es percep com a poc qualificada i a la que no es dona un valor socialment). A més a més, per entendre el fenomen s'ha d'estudiar des d'una perspectiva de **gènere interseccional**, per la gran participació de dones i, en particular, de dones immigrades en aquest sector; i, que s'han de tenir en compte tant les **expectatives** dipositades per part **de les famílies** contractants en les empleades de la llar **i la relació amb aquestes** (que esperen que s'impliquin en les llars com si fossin una més de la família, però essent obedients i complint amb totes les exigències dels qui les contracten); com les expectatives de futur de les treballadores.

En suma, entendrem per empleada de la llar aquella professió, socialment poc valorada o reconeguda com poc qualificada, que consisteix a prestar serveis a canvi d'una remuneració econòmica dins de l'esfera privada del domicili de l'ocupador/a; les feines principals de la qual, tot i que poc delimitades normativament, recauran dins de l'àmbit de les cures i les tasques de la llar. Les funcions que desenvolupa l'empleada de la llar, tradicionalment han estat assignades a les dones a través de la divisió sexual del treball, i continuen fent-les les dones; tot i que, ara es produeix una transferència a dones externes al nucli familiar, que normalment actuen sota la supervisió de la "mare de família".

2.2.2. El treball digne vs. el treball irregular

El treball digne posa èmfasis en el desenvolupament a les persones, ateses les necessitats dels col·lectius vulnerables (joves, dones, migrants, etc.) i vetlla per la dignitat, la igualtat (en l'accés i en les condicions de treball), un salari just i una prevenció de riscos laborals que garanteixi la seguretat en el treball. El treball irregular, per contra, no garanteix a la persona treballadora cap protecció laboral (acomiadament, horaris, etc.) com de seguretat social (Incapacitat temporal, Incapacitat permanent, atur, etc.) i sovint està condicionat per una manca de capacitat d'elecció.

Sanchís (2005) diferencia entre l'*economia oficial*, entenent com a tal, aquella que pot ser estadísticament observada; i l'*altra economia*, on té cabuda el treball no remunerat i el *treball irregular* que es materialitza en feines remunerades. Dins d'aquest darrer concepte, Sanchís distingeix entre les activitats de naturalesa criminal i les activitats

productives convencionals que es duen a terme infringint la legislació fiscal o laboral; emprant com a exemple a les treballadores de la llar no registrades a la Seguretat Social, ja que, en moltes ocasions presten serveis a canvi d'una remuneració sense disposar de cap contracte oficial i, per tant, estan “treballant en negre” en termes de Sanchis.

Banyuls et. al (2002/2003), per la seva banda, divideixen el *treball irregular* en tres categories: 1) Situacions en què no es vulnera de manera significativa la legislació laboral (p. ex. pagament de complements salarials sense declarar, adscripció de la persona treballadora a una categoria professional inferior, etc.); 2) Situacions en què la legislació laboral és incompleta o inexistent (p. ex. la normativa que regula el Règim Especial de la Seguretat Social de les Empleades de la Llar); 3) Aquelles situacions que vulnereu de manera flagrant la legislació laboral (tenir persones assalariades sense contracte). Un altre mètode per distingir el treball regular del treball irregular, seria el que va emprar l'Administració central espanyola l'any 1985 que es basava en el sistema de cotitzacions a la Seguretat Social.

Amb tot, al llarg d'aquesta investigació ens referirem al treball irregular, com aquella prestació de serveis que s'executa a canvi d'una remuneració salarial, al marge de la legislació (totalment o parcial), impedit o restringint l'accés a prestacions laborals i/o a la protecció social que es garantirien de tractar-se d'una prestació de serveis emparada per la norma.

2.2.3. Precarietat i explotació laboral

Tot i que sigui fàcil coincidir amb Carrasquer et. al (2007) en què la precarietat laboral és un terme que se centra en els aspectes negatius del treball assalariat i de les condicions sociolaborals que les acompanyen, també és cert que hi ha força debat sobre quins elements s'han de tenir en compte perquè una feina sigui considerada precària. Olesthoorn (2014) distingia entre tres components que conformen el treball precari: 1) **“feina precària”** (per exemple contractes de duració determinada, treball temporal a través de ETT); 2) **“drets insostenibles”**, és a dir, pocs drets a ajudes, per exemple a l'atur; 3) **treballadors/es vulnerables**, entenent com a tal, persones amb pocs mitjans de subsistència, pocs recursos econòmics, etc. Dins d'aquesta última categoria hi tindrien cabuda, per exemple, les dones immigrades en situació administrativa irregular. Segons Cano (2004), existeix la precarietat laboral quan la trajectòria laboral de la persona

treballadora no li permet consolidar un nivell d'ingressos, una professionalitat, una estabilitat en la feina que li possibiliti planificar el futur i integrar-se en la vida social de manera adequada. És a dir, situacions de vulnerabilitat, incertesa i dependència de les persones treballadores. Cano (2004) enumera alguns dels factors que contribueixen al fet que una feina es pugui considerar precària, per exemple: la degradació de les condicions de treball, els ingressos insuficients, la inestabilitat i la dèbil cobertura dels drets socials i la poca capacitat de negociació col·lectiva.

A Espanya, el règim de les empleades de la llar (que participen de l'economia regular) ostenta unes condicions de treball diferenciades del règim general molt més beneficiós i tuitiu. De fet, fins al gener de 2023 la persona contractant només estava obligada a donar d'alta a la treballadora o treballador si prestava serveis durant més de 60 hores al mes. Per sota d'aquest llindar, la responsabilitat requeia sobre l'empleada o empleat de la llar; el que comportava que, sovint fora més rendible ni tan sols comunicar que estaven prestant aquests serveis. En termes de Sanchis (2005), la protecció garantida si cotitzaven a la Seguretat Social per aquestes hores, no justificava l'esforç de fer-ho. A més a més, les empleades de la llar no disposen de poder de negociació, ni es tracta d'una professió socialment reconeguda que vagi acompanyada d'un salari digne o de condicions de treball que tinguin en compte la seva situació personal, familiar o social. Aquesta precarietat, encara es veu més accentuada quan les empleades de la llar participen de l'economia irregular, ja que, els pocs drets garantits per la legislació se'ls hi presenten inaccessibles.

Algunes teòriques com Demotriou (2015), que estudià la situació de les empleades de la llar immigrades al Regne Unit, introduïen la idea "d'explotació". En el seu article reflexiona sobre com la regulació sobre la immigració i la legislació laboral contribueixin a la perpetuació del que ella anomena "explotació". Encunya aquest terme quan es refereix a les feines de les empleades de la llar immigrades, perquè sovint les tasques de cures que desenvolupen van acompanyades d'abús físic, sexual i psicològic. Altres autors, com Young (1990), també consideren el treball domèstic com un clar exemple d'explotació a través del qual es produeix una transferència dels resultats del treball d'un grup en benefici d'un tercer, que acaba comportant distribucions desiguals dels recursos i la riquesa. En aquest mateix sentit, Anderson (2000; a partir de Parella, 2004), afirmava que l'explotació en el servei domèstic va més enllà de l'apropiació per part de l'explotador del treball que duu a terme l'empleada, ja que es realitza per a algú de qui a més es depèn

(màximament en el cas de dones immigrants «sense papers»), en l'àmbit privat de la llar. Això estableix relacions de dominació/subordinació, a través del servilisme inherent al servei domèstic. Per tant, qui contracta empleades de la llar, adquireix alguna cosa més que el producte del treball de l'empleada; «compra» a la persona íntegrament, sobretot quan es tracta de la modalitat del servei domèstic intern (Anderson, 2000; a partir de Parella, 2004). L'Organització Internacional del Treball (2010), ha arribat a referir-se al treball domèstic com “l'esclavitud moderna” en particular per l'aïllament físic i socials de les treballadores domèstiques, que, en algunes ocasions fomenten deliberadament els ocupadors sense escrúpols, “convertint el treball domèstic en servitud domèstica” on les treballadores no tenen dret a organitzar-se ni a associar-se, i com, a més a més, l'abús es dona dins de l'esfera privada encara és més difícil denunciar les violacions contra els drets humans dels quals són víctimes.

2.2.4. Situació administrativa irregular i el paper de l'Estat

Pel que fa a la Situació administrativa irregular (SAI), Miguel (2013) proposa una categorització dels “estatus” de les persones en funció dels drets que els hi són reconeguts. Així diferencia entre les persones que són nacionals d'un país i que tenen els màxims drets reconeguts, en contraposició a les persones que en són estrangeres. D'entre les persones estrangeres es distingeix entre les comunitàries i les extracomunitàries; i, dins d'aquesta darrera categoria, es diferencia entre qui es troba en situació administrativa regular i qui es troba en situació administrativa irregular. Aquests últims es diferencien per ser qui té més restringit l'accés als drets en general. Però a més a més, són el col·lectiu més exclòs socialment.

La immigració a Espanya, des d'un punt de vista utilitarista, s'accepta en tant que suposa un benefici per la societat receptora (Miguel, 2013), que necessita, per exemple, mà d'obra per cobrir determinats llocs de treball. Per tant, la legislació preveu la necessitat de tenir una oferta de treball abans d'emigrar que ja vagi acompanyat d'un visat o permís de residència i treball a Espanya. Aquest requisit ja va lligat a moltes barreres, emperò la situació encara és més complicada si la persona que es vol desplaçar és una dona. El 1998 la Comissió Europea ja era conscient que moltes persones immigrades en situació administrativa irregular es trobaven assalariades sense contracte i que constituïen un perfil molt vulnerable per ser repudiats per altres ocupacions per part de la població autòctona (Comissió Europea, 1998; a partir de Sanchis, 2005). Per tant, la conseqüència

és que moltes persones es desplacen a Espanya, no aconsegueixen obtenir permisos d'estada ni de residència i es queden en situació administrativa irregular. És a dir, no tenen un permís reconegut per part de l'administració per viure ni treballar a Espanya. Aquesta situació comporta que quedin a l'ombra i es vegin abocades a participar de l'economia submergida, quedant relegades a una doble invisibilització.

Per tot, quan parlem de “situació administrativa irregular” (SAI), ens estarem referint a aquelles persones estrangeres amb nacionalitat extracomunitària que resideixen a Espanya en una situació de particular vulnerabilitat perquè no ostenten una autorització per part de l'administració espanyola per residir ni treballar a l'estat espanyol; i, per tant, no poden accedir als drets garantits a les persones que sí que disposen d'aquest estatus o en són nacionals; al que se suma les barreres infranquejables d'accés als mercats de treball regulars, fet que, a més a més, provoca un rebuig per part de la població autòctona que les percep com a persones que no aporten capital de manera pública a l'economia del país.

L'Estat és la institució amb suficient poder per vetllar pels drets fonamentals de totes les persones i en particular de les persones immigrades. Emperò les lleis que emanen del legislatiu espanyol no semblen tenir en compte les realitats de les persones que es troben en situació irregular, més enllà d'oferir aquests processos de regulació de facto (arrelament) quan la persona hagi romàs de manera continuada dos o tres anys en territori espanyol; ni tampoc de les empleades de la llar, mantenint-les amb un estatus diferenciat en la norma laboral i de seguretat social. Val a recordar que el sector de les cures i del treball de la llar, va aconseguir integrar-se com a subjecte de dret sociolaborals amb posterioritat a la resta de sectors econòmics i, tot i que es van començar a reconèixer els drets a aquelles persones empleades a la llar, es va fer de manera diferenciada amb una clara posició d'inferioritat respecte del "règim general de la Seguretat Social" on tindrien cabuda la resta de relacions laborals remunerades a excepció del "règim especial de les empleades de la llar". És a dir, es va continuar construint el sector [de les cures] com un àmbit semilaboral reservat per a aquelles persones que no poguessin inserir-se en altres sectors d'activitat: principalment les dones immigrants, nacionals o internacionals dependent dels moments històrics (Díaz i Martínez-Buján, 2018).

2.2.5. Vincles, relacions entre les treballadores i les persones que són usuàries de la prestació de serveis; i el concepte de “cures”

El concepte de "tenir cura" ha estat objecte de debat en sociologia des d'antic, fins i tot pel doble significat de "tenir cura d'algu" com a acte de dur a terme un treball de cures i com a acte de tenir sentiments de cura (Thomas, 1993). Després d'una extensa revisió bibliogràfica, Thomas (1993) proposa que el concepte de "cures" ha de tenir en compte les següents set dimensions: 1) *La identitat social del cuidador/a*: pot ser abordada des de diferents aspectes, bé sigui amb relació a rols ocupacionals (treballadores a domicili, infermeres, voluntàries, etc.), en relació amb rols familiars (esposes, mares, filles, etc.) o bé, pel caràcter de gènere en aquests rols. El gènere és l'identificador social clau d'aquesta dimensió, ja que la majoria de les cuidadores són dones; 2) *La identitat social de la persona que rep les cures*: les característiques socials que defineixen els beneficiaris de les cures; com la pertinença a un grup (la família), o la seva situació de dependència (ancians fràgils, malalts crònics, etc.); 3) *Les relacions interpersonals entre la cuidadora i la persona cuidada*: que fa referència a l'enllaç que relaciona ambdues parts i se solen valorar pels graus de familiaritat i obligació personals (amistat, veïnatge, voluntariat o prestació de serveis); 4) *La naturalesa de les cures*: o el contingut social primari de les cures. Entenent com a tal el debat sobre si tenir cura pot significar tant un estat de sentiment com un estat d'activitat; 5) *El domini social en què se situa la relació de “cures”*: la divisió entre els àmbits públic i privat (o domèstic). Es debat que si l'atenció se centra en les relacions de cures dins l'àmbit domèstic (cura informal), els cuidadors formals quedarien fora dels límits del concepte de cures; 6) *El caràcter econòmic de la relació de cures*: és a dir, si la prestació de cures es regeix per obligacions familiars o d'un altre tipus, o bé pel nexa econòmic; 7) *L'entorn institucional en què es presta l'assistència*: la ubicació física de les activitats assistencials o de cures. La llar, o bé la llar i altres entorns institucionals i organitzatius.

En el moment en què es construeix la definició i es treballen les dimensions per part de Thomas (1993) la situació social era força diferent de l'actual, ja que la dona començava a ser visible en un mercat públic de treball remunerat – tot i haver format part sempre del treball productiu –, deixant d'ocupar-se exclusivament de les tasques de la llar, i la crisi de les cures s'enfocava des d'una perspectiva diferent. Així i tot, aquestes set dimensions poden reinterpretar-se en atenció a les dinàmiques socials contemporànies i obtenir una definició que té en compte molts dels factors que influeixen en aquest

concepte. Pel que fa a les cures des de la perspectiva del treball, en els darrers temps s'ha detectat una "feminització de la migració". Aquestes "ones de migració" o *care drain* (Bettio et al. 2006; a partir de Moreno et al. 2016) es componen de dones que treballaran com a empleades domèstiques; sigui en economia regular o en economia irregular; en situació administrativa regular o irregular; i, a qui, a més, s'exigirà que siguin "part de la família" institucionalitzant una expectativa d'autosacrifici o de posar els familiars "adoptats" per sobre de tot (Dodson, 2007); elements que també destaquen (Moreno et al. 2016).

Doncs, és una realitat que dones externes al nucli familiar, normalment racialitzades i/o que es troben en una posició social inferior, estan assumint la transferència de les càrregues domèstiques "beneficiant els consumidors de cures contractants, sovint blancs i de classe mitjana" (Harris 1982; Mullings 1994; Omolade 1994; Wong 1994; a partir de Dodson, 2007). Com en el passat, les dones negres i migrants són les que solen accedir a treballar com a empleades domèstiques amb salaris baixos (Dawson i Surpin, 2010; Duffy, 2007, etc.; a partir de Dodson). La investigació de Dodson (2007) revela la tensió que experimenten les treballadores per la gestió tant de la feina com del compromís de cures que assumeixen amb "la família fictícia". Dins d'aquesta família fictícia també es crearan diferents dinàmiques, per exemple, atès que l'organització de les cures es pot percebre com una amenaça per al paper de la dona com a mare i cònjuge, poden sorgir tensions, i les dones ocupadores (més sovint que els seus homòlegs masculins) poden desenvolupar sentiments de culpa i gelosia en cedir les cures dels fills a una treballadora domèstica (Constable, 1996; Moras, 2017; a partir de Hoiting, 2021); per la seva banda, la canalla pot arribar a generar un aferrament tan gran a les empleades de la llar que els porti a percebre-les com a part de la família (Hochschild, 2002; Souralová, 2013, 2016; Yelland et al., 2013; a partir de Hoiting, 2021); el que, en suma, fa molt complicat que s'estableixin uns límits clars entre la feina i l'aferrament o els sentiments "familiars" entre les treballadores i les persones de les quals tenen cura. A més, un altre aspecte rellevant a tenir en compte és que el fet que no hi hagi uns límits clars establerts a través de polítiques i normes acaba generant que les ocupadores abusin de les treballadores. Com descrivia Salazar (2017), a la pràctica, les treballadores domèstiques operen a la mercè dels capricis dels seus ocupadors/es; ja que a la majoria dels països les consideren dependents dels seus ocupadors, en lloc de treballadores independents.

3. MODEL D'ANÀLISI: LES PREGUNTES ESPECÍFIQUES

Trobar-se en SAI limita a les persones les ocupacions del mercat de treball a les que poden accedir, reduint-les a l'economia submergida i, en la majoria dels casos a professions considerades poc qualificades. Com s'exposava en epígrafs anteriors, la feina d'empleada de la llar és socialment poc valorada i rep la consideració de poc qualificada, alhora que és lògic esperar que es basarà en condicions de treball *flexibles*, és a dir, unes condicions variables que dependran bàsicament de les necessitats de la part contractant a les quals no es preveu que es garanteixin els drets laborals a les treballadores. Així, relacionant els aspectes observats, se'ns plantegen les següents preguntes específiques, dividides en quatre blocs temàtics, que cercarem contrastar a través de les entrevistes.

Un primer bloc anirà dirigit a conèixer les històries de vida de les entrevistades, saber quin és el seu bagatge professional, quines són les seves formacions i com influeix la família en les decisions que prenen. Això ens permetrà conèixer-les d'una manera global, oferint-nos un context que posteriorment ens ajudarà a entendre les decisions que les han portat a treballar com a empleades de la llar en SAI a Espanya. Ens plantegem si les expectatives de millora ajuden a que les condicions de treball siguin més suportables. Així doncs, com a primera pregunta específica:

(1) Quin paper juguen les càrregues familiars, el bagatge laboral i les formacions prèvies en la vivència de la situació actual de les empleades de la llar en SAI? I en les esperances i expectatives de futur?

Un segon bloc anirà dirigit a les condicions de treball, l'evolució dins de la professió i la salut laboral de les treballadores domèstiques, marcat per una manca d'accés a la protecció que emmarca la legislació laboral, de seguretat social i de prevenció de riscos laborals. A aquesta manca de garanties s'hi sumen els efectes psicosocials del mateix tracte que reben per part de les persones per qui treballen.

Entenent per característiques intrínseques de la professió d'empleada de la llar en SAI la incertesa, la flexibilitat i la inseguretat que deriva de participar en economia submergida (per ser de les poques, si no l'única, de la que poden participar les dones en SAI), la relació de poder entre contractada i contractant; a més a més de la càrrega dels vincles personals que es generen amb les persones de qui tenen cura, ens plantegem:

(2) Com s'experimenten (normalitzades, frustració, etc.) les condicions de feina d'empleada de la llar en economia submergida quan s'està en situació administrativa irregular? Quines repercussions té en la salut (mental i física) de les treballadores?

La tercera pregunta específica versarà sobre les relacions empleada - persona contractant; tenint en compte el marc normatiu, el paper de l'administració i la percepció que en tenen les empleades de la llar en SAI, tant pel que fa a les seves capacitats de negociació com de què se'ls hi reconeixin els drets emparats per la legislació Espanyola. Per poder plantejar aquesta qüestió de manera concisa, hem de tenir en compte diferents aspectes: que les empleades de la llar en SAI disposen de poques opcions per obtenir recursos econòmics, que hi intervé el factor "por" en tant que la mera permanència de les treballadores a Espanya suposa una infracció administrativa i corren el risc de ser sancionades o retornades; la manca de capacitat d'elecció, etc. però també el vincles que puguin generar amb les persones de les quals estan tenint cura, etc. Així doncs, ens plantegem:

(3) Com condicionen les relacions de poder entre la treballadora, la persona contractant i la persona que rep les cures, a l'hora de concretar les condicions de treball? Quin paper juga la llei i l'administració pública en la capacitat de negociació de les treballadores?

Per altra banda, no hem de deixar de tenir present, que les empleades de la llar són persones amb agència i que, dins de formar part d'un col·lectiu altament vulnerable (per l'impediment a l'accés als drets reconeguts per la llei), tenen els seus propis recursos per negociar d'alguna manera els temes i condicions de la relació laboral. No hem trobat literatura que ens doni informació respecte d'aquests extrems i, per tant, ens sorgeix el següent dubte:

(4) Quines eines de negociació o "arranjaments" i quines estratègies de defensa empren les empleades de la llar en la negociació informal dels termes de la relació laboral? Com es pacten *de facto* les condicions quotidianes de la feina i els drets i deures de les parts?

4. METODOLOGIA

En aquest estudi, cerquem contrastar si efectivament trobar-se en situació administrativa irregular afecta en les condicions de treball i en quina mesura. Això ho farem a través d'entrevistes qualitatives biogràfiques-episòdiques a empleades de la llar on ens interessarem pels motius que les van dur a ocupar-se en aquest sector, quines eren o són les condicions de treball que se'ls aplica com a empleades de la llar, i quines són les expectatives que tenen de futur (tant en l'àmbit personal com professional). A més a més, indagarem en la percepció que aquestes dones tenen sobre l'administració i si la consideren una aliada o una enemiga.

4.1. Mètodes d'obtenció i anàlisi de la informació rellevant

La informació empírica d'interès l'obtindrem per mitjà d'entrevistes qualitatives biogràfiques-episòdiques. El camp d'anàlisi que tindrem en compte per a la investigació és l'àrea metropolitana de Barcelona. S'ha determinat d'aquesta manera en virtut dels següents factors: per proximitat, per coneixement de les dinàmiques i requisits de l'oficina d'estrangeria de Barcelona, per la possibilitat d'accés a fonts d'informació i/o a potencials participants en les entrevistes; per la facilitat per acordar un punt de trobada per fer les entrevistes (si aquestes es duen a terme de manera presencial). Així els motius que ens han conduït a seleccionar aquest camp d'anàlisi són força similars als enumerats per Joan Miquel Verd i Carlos Lozares (2016) en la presa de decisió. Per altra banda, es descarta fer una anàlisi quantitativa, ja que no hi ha suficients dades disponibles, pel mateix objecte d'estudi (dones que es troben en situació irregular, i treballen en economia submergida en l'àmbit privat).

Per raó de riquesa de l'entrevista (en tant que poder crear un espai segur, interactuar i plantejar els aspectes concrets que cerquem investigar), però també de temps, abast i disposició de recursos, s'han dut a terme sis entrevistes semidirigides (que han estat l'objecte d'anàlisi) i dues entrevistes a informants claus (que ens han donat més informació contextual sobre el fenomen). El mètode emprat ha estat les entrevistes biogràfiques de tipus episòdic, focalitzades en el temps que les dones entrevistades han estat prestant serveis com a empleades de la llar trobant-se en situació administrativa irregular. Així, l'entrevista, constitueix l'instrument principal per a la nostra investigació.

La mostra intencional de la investigació la componen sis dones que presten o han prestat serveis com a empleades de la llar a l'àrea metropolitana de Barcelona, trobant-se en situació administrativa irregular. Per altra banda, hem fet entrevistes a una advocada experta en estrangeria i a una professora de català que imparteix els cursos necessaris per a l'obtenció de l'arrelament social, integrant-les a la investigació – sobretot en l'anàlisi dels resultats i l'extracció de conclusions – com a informants clau. Ja que, tot i no formar part de la mostra, ens podien oferir informació qualificada sobre el fenomen (Seale, 2004; a partir de Verd i Lozares, 2016). Com sabem que el gènere influeix en l'accés al mercat de treball i, en general, en les condicions de treball, la nostra mostra se centra directament en les dones que prestin o hagin prestat serveis com a empleades de la llar en situació irregular. Dins de la mostra, hem contactat amb persones que tenen estudis superiors (realitzats al país de procedència i a Espanya) i d'altres que no; així com persones que tenen membres de la família a càrrec i dones que no; i, finalment, dones que treballen o han treballat per hores i dones que treballin com a internes per poder comparar ambdues situacions.

Amb tot, s'ha entrevistat a un total de sis dones; cinc de les quals actualment estan treballant com a empleades de la llar a l'àrea metropolitana de Barcelona en situació irregular i una dona que, tot i haver-hi treballat, fa aproximadament un any i mig que ha regularitzat la seva situació i està treballant en recerca computacional. Dues d'elles treballen com a personal intern, que pernocta al lloc de treball; dues d'elles com a empleades de la llar que treballen per hores a diferents domicilis a l'hora; i dues dones que han treballat un temps com a internes i un temps per hores. Les entrevistes s'han dut a terme de manera individual, cara a cara i seguint una estructura semidirigida. El contingut de les entrevistes es pot emmarcar com a entrevista temàtica, ja que, tot i que ens hem interessat per la història de vida i les trajectòries de les treballadores, però hem prestat especial atenció en una part concreta de les experiències d'aquestes dones. S'han anonimitzat tant les dades personals que permetin identificar a les treballadores com a aquelles persones per a qui presten o han prestat serveis. Els noms que hem assignat a les entrevistades no responen a cap raó en concret i són els següents: Àgata, Esmeralda, Ambar, Corall, Ametista i Perla.

Abans d'exposar el resultat de l'anàlisi de les entrevistes, presentarem breument a les dones que han participat en el treball de recerca. Les entrevistes s'han enregistrat i se n'ha fet la transcripció. En l'anàlisi de la informació hem estudiat el discurs de les

persones entrevistades contextualitzant la informació i reflexionant sobre les respostes. També hem buscat patrons comuns que ens han ajudat a comprendre el fenomen. Així hem dut a terme una anàlisi reflexiva i oberta, combinant parcialment amb una anàlisi centrada en els casos (Verd i Lozares, 2016). Per dur a terme l'anàlisi no només ens hem centrat en el “què”, sinó en el “com” ens diuen les coses. I hem aprofitat la riquesa per poder reinterpretar el text acompanyant-lo del context.

Per fer l'anàlisi de les entrevistes, hem agrupat les preguntes en set blocs d'informació rellevant, per cada una de les entrevistes. A saber:

- 1) Trajectòria vital, situació familiar i decisió de desplaçar-se
- 2) Trajectòria educativa
- 3) Trajectòria professional
- 4) Experiència laboral com a empleada de la llar i evolució dins de la professió.
Condicions de treball com a empleada de la llar. Condicions de seguretat i salut laboral.
- 5) Arranjaments
- 6) Règim de sancions
- 7) Experiència i opinions sobre l'administració espanyola

Aquesta anàlisi per blocs, ens permetrà donar resposta amb una visió global de les sis històries de vida. Els epígrafs 1 a 3, ens serviran per donar resposta a la primera pregunta específica; l'epígraf 4, a la segona pregunta específica; el cinquè, a la tercera pregunta; i els epígrafs 6 i 7 a la darrera.

5. ANÀLISI DELS RESULTATS OBTINGUTS

5.1. Síntesis de les entrevistes. Breu presentació de les dones entrevistades.

L'Àgata, amb qui vaig parlar el 06 de gener del 2024, té vint-i-cinc anys. Va arribar a Espanya amb vint anys i és ciutadana d'Argentina i nascuda a l'Argentina. Els seus pares, però, i gairebé tota la seva família, són nacionals de Bolívia. Els pares de l'Àgata van migrar de Bolívia a l'Argentina per motius econòmics farà aproximadament trenta-cinc anys, tal com ho ha fet ella a Espanya anys després. L'Àgata va acabar el batxillerat a l'Argentina i no va continuar els seus estudis perquè havia de col·laborar en el negoci familiar, una fruiteria. Es va desplaçar a Espanya encoratjada per la seva mare qui estava

convençuda que hi trobaria moltes i millors possibilitats laborals. L'Àgata té una cosina que s'havia traslladat a Espanya vint anys abans que ella ho fes, la resta de la família segueix a l'Argentina i a Bolívia. Des que va arribar a Catalunya només ha treballat en un únic domicili, on, en data de l'entrevista, ja hi portava més de quatre anys i vuit mesos. El primer contacte amb l'Àgata va ser a través de l'aplicació Wallapop, on ella promocionava els seus serveis com a empleada de la llar, buscant un canvi / millora en les condicions laborals.

L'entrevista amb l'Esmeralda va tenir lloc el 12 de gener de 2024, ella té uns 30-35 anys i és natural de Colòmbia; té dos fills, un d'ells adolescent i l'altre d'uns 2-3 anys. A Colòmbia sempre va treballar, era inspectora de xarxes de revisions tècniques reglamentàries d'una companyia de subministrament de gas. Va prendre la decisió d'abandonar Colòmbia gairebé de manera sobtada, molt poc planificat, ja que el seu fill adolescent s'estava envoltant de molt males influències i tenia por que caigués en alguna xarxa de drogues. Van marxar tots tres, ella amb els seus dos fills, deixant-ho tot enrere. El pare del fill adolescent resideix a Espanya, però se n'ha desentès completament i ha començat una vida amb una nova família on ells no tenen cabuda. L'Esmeralda, a banda del pare del seu fill, no coneix a cap altra persona a Catalunya abans de venir; aquest fet li complicarà trobar allotjament per ella i els seus fills i arrencar aquesta nova etapa a Espanya. Des que va arribar a Espanya ha treballat en molts domicilis diferents, al principi li era molt complicat perquè mai havia treballat com a empleada de la llar i després del primer servei no li tornaven a trucar, però a poc a poc ha anat consolidant clientela. L'Esmeralda porta només nou mesos a Espanya, però, tot i això ha hagut de viure en 3 llocs diferents, no tots amb condicions d'habitabilitat, i està acudint als serveis socials de manera regular tot i patir abusos constants per part de la treballadora social que li ha estat assignada. L'Esmeralda la vaig conèixer a través d'una coneguda a qui de tant en tant presta els serveis d'empleada de la llar.

Amb l'Àmbar, vam parlar el 31 de gener del 2024, té cinquanta anys i és nacional del Perú. L'Àmbar va treballar més de dotze anys com a educadora/cuidadora infantil, especialitzada en estimulació primerenca al Perú i, tot i que no estava gaire ben remunerat, ho gaudia molt; allà anava fent alguna "capacitació" per estar actualitzada en la seva professió. L'Àmbar viu a Espanya amb la seva família (les seves dues germanes, el seu cònjuge, els seus fills i filles i, el seu primer net). Com que la situació econòmica familiar al Perú era insostenible, es van vendre tots els seus béns i es van traslladar a Espanya, un

dels fills fins i tot va deixar a mitges la carrera universitària. Té una filla adolescent que està tenint molts problemes d'integració a l'escola, pateix assetjament escolar i mostra principis de depressió. D'ençà que va arribar a Catalunya, l'Àmbar ha treballat en diversos domicilis per hores i, fins i tot en alguna ocasió en una empresa "substituint" una amiga que havia de marxar d'urgència al país d'origen. L'Àmbar no es planteja treballar com a empleada de la llar interna perquè ha de tenir cura de la seva filla adolescent i, a més a més, viu també amb la resta de la família entre els quals es fan suport econòmic mutu. El primer contacte amb l'Àmbar sorgeix a partir d'una antiga companya de feina, que em va escriure per saber com podia ajudar-la a regularitzar la seva situació. Li vaig parlar del projecte i l'Àmbar va voler-hi participar tot d'una.

Na Corall té trenta-un anys, és natural d'Hondures i ens vam conèixer en persona per fer l'entrevista el 16 de març del 2024. Tot i que va arribar fa gairebé dos anys a Espanya, aquest era el segon cop que ho intentava. Quan tenia dinou anys acabats de complir va prendre la decisió de migrar d'Hondures a Madrid a la recerca de millors oportunitats, però només arribar la van retornar en calent a Hondures. Na Corall treballa des dels dotze anys, prové de família humil i des de ben petita li van deixar clar que no li pagarien els estudis perquè no s'ho podien permetre. La Corall ha treballat de moltíssimes coses diferents, amb l'objectiu clar de formar-se i llaurar-se un futur amb millors condicions. Va prendre's el revés de ser retornada a Hondures com un senyal per començar la carrera universitària allà. Té especial sensibilitat per la gent gran i la canalla en risc d'exclusió social. Trobar feina a Hondures relacionada amb els estudis és realment complicat, perquè sempre demanen referències, i si no les tens, no pots entrar a la roda. Així doncs, en acabar la llicenciatura en pedagogia va tornar a intentar-ho, i aquest cop sí, va poder establir-se a Espanya. A la seva arribada la va rebre la seva cosina-germana, que ja feia un temps que vivia a Barcelona. Gràcies a ella i al boca a boca va trobar feina com a empleada de la llar interna a casa d'un matrimoni de gent gran, d'aleshores ençà encara treballa al mateix domicili, tot i que un dels dos avis ja és difunt. Na Corall té moltes inquietuds i sempre s'està formant, actualment estudia català i anglès; i és a través de la seva professora de català (a qui també hem entrevistat) que vaig poder contactar-hi.

L'Ametista té quaranta-quatre anys, és nascuda al Salvador i fa més de set anys que resideix a Espanya; tot i això, encara es troba en situació irregular d'ençà que va arribar, vam parlar el dia 7 d'abril del 2024. Pel que fa a la seva família, la seva mare que està al Salvador depèn econòmicament d'ella, no està casada, no té fills i la família més propera

que té també viu al salvador (les seves germanes i els seus nebots i nebodes). Al Salvador va cursar el batxillerat en secretariat i, tot i que li hagués agradat ampliar els seus estudis, la situació econòmica familiar i del país no li ho va permetre. Sempre havia tingut clar que volia migrar, però en un principi pensava fer-ho als Estats Units. Quan va començar a explorar aquesta opció es va adonar que no era gens segura i finalment es va decantar per l'opció de venir a Espanya on tenia una amestat i a més a més coneixia l'idioma. Des que va arribar a Espanya ha treballat en diverses llars com a interna. Actualment, treballa per hores, perquè li dona més llibertat per gestionar-se el seu temps. Ha estat víctima de persones que enganyen a les dones en la seva situació sota la promesa que les regularitzaran eventualment, per poder "explotar-les" i fer-les treballar durant jornades infinites per unes condicions que no respecten cap precepte de la normativa laboral.

La Perla té vint-i-tres anys, és natural d'Hondures i fa cinc anys que és a Espanya. Ens vam conèixer a la feina, ja que li tocava la renovació del seu permís de residència, li vaig parlar del treball de final de màster i hi va voler participar amb la seva història. Ens vam reunir al lloc on treballem les dues, el 18 d'abril del 2024. La Perla actualment treballa com a enginyera en un centre de recerca de renom a Barcelona. Abans de mudar-se a Espanya ja havia fet un desplaçament intern des del seu poble a una ciutat més gran per poder començar els estudis superiors després d'haver acabat el batxillerat. Però la ciutat on s'ubicava la universitat era realment perillosa i, seguint els consells de les seves germanes, va decidir desplaçar-se a Espanya per cursar els seus estudis superiors. En un principi tenia intenció de retornar a Hondures al cap d'un any, però com ràpid va trobar feina, tenia les seves germanes a Espanya i a més va poder entrar als estudis que volia cursar, de moment té intenció d'allargar la seva estada a Barcelona.

5.2. Quadre de resum d'informacions clau sobre les treballadores

Pàgina 24.

Pseudònim, edat, país de procedència i temps a Espanya	Treballadora per hores/ interna	Situació familiar	Estudis finalitzats	Motivació de partida del país d'origen	Possibles informacions: 1) Drets laborals, consciència i acceptació 2) Impacte en la salut física i mental 3) Expectatives de futur 4) Arranjaments i xarxes de suport 5) Opinió sobre l'administració espanyola
Àgata 20-25 anys, Argentina; 4 anys i 8 mesos a Espanya.	Interna	Ajuda econòmicament als pares (a l'Argentina); a Espanya coneixia una cosina. El seu promès viu a Espanya (s'han conegut aquí).	Batxillerat, no va continuar els estudis per raons econòmiques.	Suggeriment dels seus pares, en ares de trobar millors oportunitats laborals.	1) Acceptació de les condicions imposades, resiliència i explotació laboral 2) Dolors físics (intervenció quirúrgica programada), anèmia, alteració del son i ansietat 3) Casar-se, obrir una fruiteria, formar-se 4) Assessorament legal, xarxes socials; troba la feina a través de revista de barri 5) Processos lents i complicats
Esmeralda 30-35 anys, Colòmbia; 9 mesos a Espanya	Per hores	Té dos fills, de 2 i de 12 anys aprox. (amb qui viu a Espanya). El pare d'un dels fills viu a Espanya però se n'ha desentès. Tota la família és a Colòmbia (pares, germans...).	No estudis reglats; però capacitacions per feines concretes.	Protegir el seu fill adolescent de las Maras i per falta d'oportunitats educatives per ells.	1) Poca estabilitat, remuneració baixa, dificultats per conciliar la vida familiar i laboral 2) Inestabilitat emocional i angoixa constant pel benestar dels seus fills 3) Estabilitat, una llar i que els seus fills puguin tenir una bona educació en un entorn segur. 4) Boca-orella, les mares de l'escola dels nens, ONG (voluntària i usuària), serveis socials, "agències" de feina per empleades de la llar en economia submergida. 5) Atenció nefasta a serveis socials, desamparada per la llei, accés a aliments solidaris
Àmbar 50-55 anys, Perú; Àmbar, 2 anys i 1 mes.	Per hores	Viu a Espanya amb la seva família (les seves dues germanes, el seu cònjuge, els seus fills i filles i, el seu primer net).	No estudis reglats; formació en estimulació primerenca.	Situació econòmica al Perú.	1) Dificultat per negociar millores salarials, adaptació a l'horari de la clientela, poc espai de negociació de condicions de treball. 2) Situacions d'ansietat relacionades amb la inseguretat econòmica i laboral 3) Que la seva filla s'integri a l'escola i poder tornar a treballar amb infants 4) Associació peruana, xarxes socials, grups de WhatsApp, boca-orella 5) Regularitzar-se és complicat i car; proposa serveis públics d'assessorament en matèria d'estrangeria
Corall 30-35 anys, Hondures; aprox. 2 anys a Espanya	Interna	Les seves germanes (i els seus fills) fa anys que resideixen a Espanya, no té familiars al seu càrrec. Els pares viuen a Hondures.	Batxillerat en Administració d'empreses i grau universitari en pedagogia	Millors oportunitats laborals.	1) Acceptació de les condicions imposades, resiliència i explotació laboral 2) Impacte psicològic, alteracions del son 3) Continuar formant-se, aprendre idiomes, treballar en departament de RH 4) Participa en una organització com a voluntària on rep formacions i assessorament legal, classes d'idiomes, boca-orella 5) Protecció limitada, requisits per l'arrelament per formació impossibles (si s'ha de treballar per sobreviure)
Ametista 40-45 anys, el Salvador; més de 5 anys a Espanya.	Inicialment només interna, fa uns mesos que treballa per hores	No té fills, però la seva mare, que continua al Salvador, depèn econòmicament d'ella. Té dues germanes i quatre nebots. Tots al Salvador.	Batxillerat en secretariat	Responsabilitat econòmica de sustentar a la mare que viu al Salvador.	1) Mals tractes, explotació laboral, situacions agressives i abusives, manca de reconeixement dels seus drets, engany (promesa de regularització). 2) Ha patit lesions físiques (per falta de prevenció de riscos) i afectacions anímiques 3) Regularitzar la seva situació per tenir accés a drets laborals 4) Boca-orella, classes d'idiomes, amistats 5) Frustració i desprotecció. Molts anys intentant accedir a l'arrelament. Les reformes en l'arrelament per formació són inaccessibles i que hi ha drets que no se li reconeixen.
Perla 20-25 anys, Hondures; gairebé 4 anys a Espanya.	Inicialment com a interna, després per hores	No té càrregues familiars, les seves germanes feia temps que residien a Espanya i la van rebre a l'arribada. La resta de la família és a Hondures.	Educació secundària i batxillerat a Hondures. FP en sistemes computacionals a Barcelona.	Poder realitzar estudis superiors i la perillositat de fer-ho a Hondures.	1) Bons tractes amb els i les ocupadores, només ha tingut una mala experiència. Acceptació de condicions abusives, amb resiliència. 2) Afectacions psicològiques per haver d'acceptar tractes abusius (per una familiar de l'ocupadora) 3) Centrar-se en ciències computacionals, mantenir la feina relacionada amb això. 4) Les seves germanes li van aplanar molt el camí (obtenció de feina, bons contactes, etc.) 5) Als 3 anys obté l'arrelament social; dificultat en l'empadronament, obtenció d'asil, etc.

5.3. Anàlisi dels resultats obtinguts. Les preguntes específiques.

A continuació, després de l'anàlisi de les entrevistes, procedim a donar resposta a les preguntes específiques que ens plantejàvem a l'inici del treball.

5.3.1. El paper del bagatge familiar, laboral i formatiu en la vivència de la situació actual i en les expectatives de futur

Les càrregues familiars i el bagatge laboral i d'estudis previs de les empleades de la llar en el Servei d'Atenció Integral (SAI) influeixen de manera determinant en la seva vivència de la situació actual i en les seves esperances i expectatives de futur. A partir de les entrevistes realitzades, podem observar que aquestes dones han migrat a Espanya empeses per la necessitat de millorar les seves condicions de vida i les de les seves famílies, reflectint un complex entramat de responsabilitats familiars, experiències laborals i aspiracions educatives.

Pel que fa a les càrregues familiars són un factor clau que ha impulsat la migració d'aquestes dones. La majoria d'elles van prendre la decisió de migrar per proporcionar un millor futur als seus fills i familiars. La necessitat de contribuir econòmicament a les seves famílies ha estat una motivació comuna. Per exemple, l'Àgata va migrar per ajudar la seva família a l'Argentina, enviant la major part dels seus ingressos per sufragar despeses i reparar la llar familiar. Aquesta responsabilitat econòmica no només afecta les seves decisions laborals sinó també les seves expectatives de futur, ja que l'Àgata aspira a obrir la seva pròpia fruiteria a Barcelona, tal com havia fet la seva mare anys enrere a l'Argentina (reproduint les seves passes). D'altra banda, les càrregues familiars no sempre es tradueixen en responsabilitats econòmiques. També inclouen la cura emocional i el benestar dels seus familiars, especialment els fills. L'Esmeralda va decidir migrar per garantir un entorn més segur i oportunitats educatives per als seus fills, fugint d'un context de vandalisme i drogues a Colòmbia. Aquesta preocupació pel benestar dels seus fills influeix directament en la seva experiència actual a Espanya, ja que ha de compaginar el treball amb la cura dels seus fills i les visites recurrents als serveis socials. Aquestes dones assumeixen el rol de principals sostenidores econòmiques, la qual cosa crea una pressió constant per mantenir una font d'ingressos estable. A més, la distància geogràfica amb les famílies, amistats i l'entorn amb el qual han crescut, augmenta la càrrega emocional, com en el cas de l'Esmeralda que manté contacte diari amb la seva família a través de videotrucades per mitigar la sensació d'aïllament.

Respecte al bagatge laboral, les dones entrevistades han arribat a Espanya amb una àmplia varietat d'experiències professionals que sovint no han pogut continuar desenvolupant en el nou context en el qual es troben. L'Àmbar, que havia treballat durant més de dotze anys en estimulació primerenca per a infants al Perú, ha hagut d'acceptar feines en la neteja, les cures i fins i tot la cuina en un bar a Espanya. Tot i això, manté l'esperança de tornar a treballar amb infants i continuar formant-se, reflectint com el seu bagatge laboral anterior continua influint en les seves aspiracions de futur. La Corall, tot i tenir una llicenciatura en pedagogia i experiència com a supervisora de personal en una empresa tabacalera a Hondures, ha trobat difícil accedir a feines qualificades a Espanya i ha treballat únicament com a empleada de la llar. Aquest canvi de trajectòria professional ha suposat una adaptació difícil però necessària per a la seva supervivència econòmica. Somia en algun dia poder treballar en el departament de recursos humans d'una empresa i, fins i tot, poder acompanyar a les persones en l'obtenció dels seus permisos de residència.

Aquestes dones sovint es veuen obligades a deixar enrere carreres per les quals s'havien format i en les quals havien invertit anys d'esforç, com també ho exemplifica l'Esmeralda, que havia treballat com a inspectora en una companyia de subministrament de gas a Colòmbia, però a Espanya només ha pogut accedir a feines d'empleada de la llar (per la qual no estava formada i ha hagut de reinventar-se per poder mantenir-se econòmicament).

Les dificultats per trobar feina qualificada també es veuen completament marcades per la seva situació d'irregularitat. Totes les dones entrevistades han treballat en economia submergida abans de regularitzar la seva situació; i ho consideren un pas obvi i necessari per accedir a la residència. També en moltes ocasions assumeixen el maltractament verbal i psicològic, així com l'explotació laboral, com quelcom inherent a la seva situació d'irregularitat. Troben lògic no poder accedir als drets que es garanteixen a les persones que tenen permís de residència o nacionalitat espanyola perquè, al cap i a la fi, elles a ulls de l'administració espanyola no existeixen.

Els seus estudis i el seu bagatge professional anterior són una motivació clau per continuar suportant les condicions de treball a les que són sotmeses, amb l'esperança que, un dia, podran tornar a formar-se o a treballar en allò que els agrada i pel que s'han format. El relat de la Corall ens mostra clarament això; ella va començar treballant com a

empleada de la llar des de jove per finançar-se els estudis, i tot i tenir una llicenciatura en pedagogia, ha trobat difícil accedir a feines qualificades a Espanya. La seva trajectòria mostra com el seu bagatge educatiu l'ha portat a mantenir-se activa en la seva formació, estudiant català i anglès, amb l'esperança de millorar les seves oportunitats laborals futures.

Per altra banda, un exemple d'èxit i que també guarda una estreta relació amb el que s'exposa en aquest punt, és la Perla. Na Perla va desplaçar-se a Espanya perquè al seu país d'origen estudiar a la Universitat a la ciutat era massa perillós, i el seu objectiu principal era accedir a una bona formació superior que li permetés algun dia treballar en ciències computacionals. Va tenir l'oportunitat de treballar com a empleada de la llar per unes persones que es preocupaven per les seves aspiracions i li permetien compaginar la feina amb els estudis de formació professional. A més a més, en complir els tres anys de residència continuada, també va trobar una persona que li va facilitar l'accés al permís de residència tot burlant al sistema amb un contracte de treball fictici que mai es va arribar a executar, però, que al cap i a la fi, li va permetre, en algun punt, poder realitzar les pràctiques de la seva formació professional en ciències computacionals en un centre de recerca de renom, al qual ara ja té un contracte laboral i hi treballa de manera regular.

Aquest darrer exemple també ens porta a la conclusió que l'educació és un altre pilar important en la vida d'aquestes dones, però també els contactes i tenir unes bones xarxes socials que et portin a tenir millors oportunitats laborals. La majoria d'elles valoren molt l'educació i veuen la formació com una via per a la superació personal i professional. Les seves experiències reflecteixen com l'educació ha estat un factor motivador per a la migració i continua sent una esperança per a un futur millor.

En conjunt, les càrregues familiars i el bagatge laboral i educatiu de les empleades de la llar en SAI influeixen profundament en la seva vivència actual i les seves esperances i expectatives de futur. Les seves històries demostren una lluita constant per superar les adversitats i proporcionar una vida millor per a elles i les seves famílies. La resiliència, la determinació i el compromís amb el creixement personal i professional són elements comuns que es destaquen en les seves trajectòries vitals. Aquestes dones no només busquen estabilitat econòmica sinó també realització personal, aspirant a millorar les seves condicions de vida a través de l'educació i l'experiència laboral, malgrat els reptes que afronten en el seu camí.

5.3.2. Com viuen les empleades de la llar en SAI les condicions de treball i quins efectes generen aquestes sobre la seva salut (mental i física)

Les característiques del treball com a empleada de la llar en economia submergida i la situació administrativa irregular tenen profundes repercussions en la vivència i experiència d'aquestes dones, afectant directament la seva salut física i mental. A partir dels fragments d'entrevista, es pot observar com aquestes condicions es viuen amb una barreja de normalització i frustració, amb impactes significatius en diferents aspectes de la seva vida.

La normalització de les condicions precàries és un aspecte comú en la vivència de les treballadores. Sovint accepten feines en condicions adverses perquè no tenen alternatives viables. L'Àgata, per exemple, es troba treballant com a interna per a un matrimoni d'edat avançada, fent tasques per a les quals no ha rebut formació adequada, com aixecar i moure una persona amb sobrepès. Aquesta manca de formació ha tingut conseqüències físiques greus, com dolor crònic a l'esquena i un gangli dolorós al canell, però ella ha de continuar treballant, sense poder demanar la baixa laboral, per por a no perdre la feina. De fet, està posposant la intervenció quirúrgica, que la metgessa li ha indicat que és de caràcter urgent, perquè la intervenció requereix dues setmanes de repòs i no podria estar dues setmanes sense treballar sense poder evitar que l'acomiadin. Aquesta situació es normalitza, passant a ser les necessitats i voluntats de les ocupadores més prioritàries a qualsevol prioritat de les treballadores.

La frustració també és una emoció freqüent en la vivència d'aquestes condicions. La manca de reconeixement i respecte per part dels ocupadors és una font constant de frustració. L'Esmeralda explica com les seves primeres experiències laborals a Espanya van estar marcades per la manca de comprensió i suport per part dels ocupadors, que no valoraven les dificultats que ella tenia per adaptar-se al llenguatge o inclús als productes de neteja que no coneixia (perquè són diferents dels que s'utilitzen a Colòmbia). Aquesta manca de suport es tradueix en una sensació de fracàs i inseguretat, especialment quan la seva inexperiència es fa evident i els ocupadors/es decideixen no tornar-la a contractar.

L'impacte en la salut mental pel tracte rebut i les condicions de treball també és significatiu. L'estrès constant derivat de les condicions laborals precàries i la pressió per mantenir la feina, afecta profundament el benestar emocional de les treballadores. L'Àgata, per exemple, ha patit episodis greus d'ansietat, incloent-hi atacs de pànic que li

causen vòmits i tremolors. Aquesta situació es veu agreujada per les actituds dels ocupadors/es i les famílies, que sovint tenen comportaments i comentaris que exacerben l'ansietat. De manera similar, l'Àmbar comenta com les preocupacions econòmiques i la inestabilitat laboral provoquen una angoixa constant, ja que viu amb la incertesa de no saber si podrà satisfer totes les seves despeses cada mes. La Corall, per exemple, també ha tingut afectacions al son, perquè ha d'estar disponible de dia i de nit:

La salut física també es veu afectada per les condicions laborals adverses. Les tasques físiques exigents sense formació adequada en prevenció de riscos laborals són una font comuna de lesions. La manca de mesures de seguretat i la necessitat d'adaptar-se a les condicions de treball agreugen el risc de lesions i problemes de salut a llarg termini. L'Ametista va patir un greu accident laboral que li va deixar lesions permanents a la columna vertebral, reflectint la manca de suport i protecció dels seus ocupadors. L'Àgata pateix dolor crònic a l'esquena i al canell, mentre que l'Àmbar destaca el risc de caigudes en netejar elements a gran alçada sense protecció adequada.

La situació administrativa irregular és un altre factor que augmenta la vulnerabilitat de les treballadores. La manca de drets laborals bàsics, com la baixa per malaltia o la compensació per hores extres, fa que aquestes dones treballin fins i tot quan estan malaltes o lesionades. La Corall, per exemple, es veu obligada a treballar encara que pateixi d'angines i refredats, perquè no pot permetre's agafar una baixa. Aquesta manca de drets laborals es normalitza perquè les treballadores prioritzen mantenir la feina i els ingressos, però això té un cost elevat en termes de salut.

En resum, les característiques del treball com a empleada de la llar en economia submergida i la situació administrativa irregular tenen un impacte profund i negatiu en la salut física i mental de les dones que presten aquests serveis. La normalització de les condicions precàries, la frustració per la manca de drets laborals, l'aïllament social i la manca de suport emocional són elements comuns en les seves experiències. Les històries de l'Àgata, l'Esmeralda, l'Àmbar, la Corall, l'Ametista i la Perla il·lustren aquestes dificultats i subratllen la necessitat urgent de reformes que garanteixin els drets laborals i la protecció de les treballadores de la llar. Aquestes dones mostren una gran resiliència i determinació per superar les adversitats, buscant equilibrar les responsabilitats familiars amb les seves pròpies aspiracions personals i professionals, malgrat les condicions adverses en què es troben.

5.3.3. Els vincles treballadora – ocupadora i el paper de l'administració i la llei

Les relacions de poder en el treball domèstic es caracteritzen per una clara asimetria, on els ocupadors i ocupadores sovint exerceixen un control significatiu sobre les condicions de treball. Aquesta dinàmica es veu clarament en el cas de l'Àgata, que, després d'obtenir el seu permís de residència, va insistir perquè la seva ocupadora la registrés a la Seguretat Social, tal com exigeix la llei. La Laura, la filla del matrimoni amb qui treballava, va manipular la situació per guanyar temps i evitar pagar les cotitzacions, utilitzant la situació irregular de l'Àgata com a eina d'intimidació i control. Aquesta situació reflecteix com els ocupadors poden explotar la vulnerabilitat de les treballadores per retardar els tràmits legals i mantenir-les en una posició precària. L'Àgata explica com la Laura va arribar a amenaçar-la de trucar als Mossos d'Esquadra, exacerbant la seva ansietat i inseguretat.

Aquest problema el manifesta com a habitual l'advocada Yasmin Mutasim, que ens explica com, sovint els ocupadors i ocupadores es mostren reticents a abonar el salari mínim a les treballadores i a abonar les quotes a la Seguretat Social pel seu treball. Segons ens comenta, és freqüent que l'ocupador es "victimitzi" i digui coses com: *"a mi em costa molt pagar el 20% més per cotitzar per aquesta persona"*, o *"em costa un esforç molt gran pagar-li el salari mínim quan realment, no li vull pagar"*. Els ocupadors/es sovint perceben les cotitzacions de les treballadores de la llar com quelcom totalment prescindible que no haurien de cobrir *"si tot seguís com estava"*; a més a més, mantenen el discurs de que li estan fent un favor a la treballadora donant-la d'alta a la Seguretat Social, com, quan comenta na Yasmin, en altres camps (als quals donen un valor a la feina i al servei prestat) ni tan sols s'ho plantejarien. La Yasmin reflexiona sobre com la dificultat d'una inspecció de treball en l'àmbit domèstic genera una sensació de seguretat per part dels ocupadors/es, que facilita la perpetuació de pràctiques laborals irregulars.

En una tònica similar, l'experiència de l'Esmeralda il·lustra com la manca de formació inicial i el desconeixement de les pràctiques locals poden resultar en la pèrdua immediata del lloc de treball. Va passar per diverses llars que no la van tornar a contractar després de la primera feina, penalitzant qualsevol error menor i evidenciant un règim de sancions implícit. Aquestes interrupcions constants en l'ocupació indiquen una inestabilitat laboral marcada per la pressió de complir amb expectatives sovint no explícites, on la por de perdre la feina és una constant. L'Esmeralda esmenta com en una

ocasió no va saber utilitzar correctament un electrodomèstic, fet que li va causar gran ansietat i la va portar a no ser contractada de nou.

La relació de dependència i adaptació constant també es reflecteix en les experiències de l'Àmbar i la Corall. L'Àmbar destaca la necessitat d'adaptar-se meticulosament als horaris i les exigències dels ocupadors per evitar perdre clients, ja que la seva situació irregular no li permet exigir condicions més justes. Per exemple, menciona que sovint ha de treballar més hores de les acordades sense rebre una compensació adequada, ja que no es troba en una posició per negociar. La Corall, per la seva banda, descriu com evita qualsevol confrontació amb la seva ocupadora, ja que sap que oposar-se o mostrar descontentament podria resultar en la pèrdua del lloc de treball. Aquesta submissió a les voluntats de l'ocupadora és una estratègia per mantenir una certa estabilitat laboral, tot i les condicions adverses. Corall explica que prefereix callar i no discutir quan rep comentaris desagradables de la seva ocupadora, per tal de no posar en risc la seva feina.

L'Ametista posa de manifest les conseqüències de les promeses incomplertes per part dels ocupadors. Tot i haver treballat en condicions extremadament precàries, amb un salari molt inferior al mínim legal i suportant vexacions constants, no ha trobat ningú disposat a ajudar-la a regularitzar la seva situació. Això reflecteix com les treballadores sovint es troben atrapades en una situació de dependència extrema, on qualsevol intent de reclamar drets laborals o millors condicions de treball es veu frustrat per la manca de suport i la por a represàlies. L'Ametista relata com, en una ocasió, va patir una caiguda per les escales mentre treballava i va quedar temporalment incapacitada, sense rebre cap suport de la família per a la qual treballava. I que no tan sols això, sinó que la van deixar a la porta de l'hospital obligant-la a explicar una mentida sobre com havia succeït l'accident per no fer-se'n responsables. Quan va tornar a la casa on treballava, no la van deixar fer el repòs requerit per l'hospital i a dia d'avui encara té seqüeles i dolors romanents d'aquell accident.

Per altra banda, els ocupadors i ocupadores volen generar aquesta sensació en les treballadores com si fossin de la família, per justificar l'explotació i manipular els sentiments de les treballadores. Per exemple, na Corall ens explica que en més d'una ocasió l'ocupadora li fa saber que la considera com si fos de la seva família. Les treballadores accepten amb resiliència els abusos i sovint eviten fer-los-hi front, per evitar la conseqüència d'un possible acomiadament, ja que saben, o almenys així ho creuen, que

l'administració no les hi farà costat o que les hi costarà trobar una altra feina alternativa (que tampoc saben si serà millor o pitjor).

La percepció de les treballadores envers l'administració pública és majoritàriament negativa, ja que se senten desprotegides i oblidades. L'Àgata critica la lentitud i la complexitat del sistema d'estrangeria, destacant la dificultat d'obtenir un permís de treball després de tres anys en situació irregular. Aquesta espera prolongada genera una sensació de desesperança i agreuja la vulnerabilitat de les treballadores, que es veuen obligades a acceptar condicions laborals abusives per subsistir. L'Àgata proposa canvis en el sistema per facilitar l'accés a la regularització, com la creació de cursos de formació que permetin a les treballadores obtenir un permís de residència mentre treballen legalment. L'Esmeralda descriu una experiència especialment negativa amb la seva treballadora social, que li posava traves constants i la tractava amb menyspreu. Aquesta situació va provocar que l'Esmeralda perdés clients i es trobés en una situació encara més precària. La manca de suport per part dels serveis socials, juntament amb la burocràcia associada a l'empadronament sense domicili fix, són altres factors que augmenten la inseguretat i la inestabilitat de les treballadores. L'Esmeralda viu amb la por constant que li treguin els seus fills, un temor que s'agreuja amb la manca de suport institucional i la dificultat per trobar un habitatge adequat. N'Àmbar critica el cost elevat de recórrer a advocats per gestionar els tràmits de regularització i suggereix que els serveis públics haurien d'oferir assistència gratuïta per facilitar aquests tràmits. La seva experiència posa de manifest les barreres econòmiques i administratives que dificulten la regularització de les treballadores domèstiques i subratlla la necessitat de reformes per fer el procés més accessible. A més, assenyala la importància de la paciència i la perseverança durant el procés de regularització, destacant la burocràcia i la lentitud en la resposta de les autoritats com a reptes significatius. La Perla, pel seu compte, reflecteix sobre la manca de coneixement dels seus drets laborals i les dificultats associades a la situació irregular. Les barreres per obrir un compte bancari, la complexitat del procés d'empadronament i la manca de suport per sol·licitar asil polític són exemples de com la burocràcia i la manca d'informació augmenten la precarietat de les treballadores. Tot i haver pogut accedir a serveis de salut i formació educativa, la seva experiència reflecteix una manca de protecció efectiva i de suport per part de l'administració. A més, la Perla destaca la importància del suport emocional i social, així com la necessitat d'accedir a un assessorament legal accessible per millorar les seves condicions de vida.

5.3.4. Arranjaments i estratègies de defensa de les empleades de la llar en l'obtenció i negociació de les condicions de treball

Les empleades de la llar en situació irregular desenvolupen una varietat d'estratègies i fan ús de diverses eines per poder negociar condicions de treball, gestionar les seves relacions laborals i millorar les seves condicions de vida. Aquestes estratègies es poden categoritzar en xarxes comunitàries, recursos digitals i suport informal, cadascuna de les quals contribueix de manera significativa a la seva capacitat per defensar-se i negociar en un entorn sovint advers.

Les connexions personals i el boca-orella són estratègies clau per accedir a noves oportunitats laborals i obtenir recomanacions. Aquestes xarxes proporcionen una forma vital de suport i permeten a les treballadores compartir informació i recursos. L'Àmbar, per exemple, destaca la importància de conèixer persones i fer-se visible en el seu entorn per ser recomanada per altres. Gràcies a aquestes connexions, ha pogut trobar noves cases on treballar. Aquesta dinàmica de recomanacions també permet establir grups de WhatsApp on les treballadores poden compartir ofertes de feina i donar-se suport mutu. Això crea un sistema de suport col·lectiu que ajuda a garantir que les oportunitats de treball no es perdin i que es maximitzi la seguretat laboral de les membres del grup.

Les xarxes comunitàries no només proporcionen oportunitats laborals, sinó també suport emocional i pràctic. L'Esmeralda, per exemple, ha rebut ajuda d'amigues que van publicar la seva situació a Facebook, permetent-li trobar suport per empadronar-se sense cost. Aquest tipus de suport és especialment important per a les treballadores de la llar que es troben en situacions precàries i sovint no tenen accés a altres fonts de suport o informació. L'Àgata, en un altre exemple, explica com les seves comparacions amb altres dones en situacions similars li han permès comprendre millor la seva pròpia situació i trobar formes de suport emocional i pràctic. Les xarxes socials digitals, com Facebook, TikTok i Wallapop tenen també un paper essencial en la recerca de feina i la comunicació d'informació. Aquestes plataformes proporcionen un espai per a la comunicació i l'intercanvi d'experiències, permetent a les treballadores estar al dia amb les oportunitats laborals i els canvis en les condicions del mercat laboral. L'Àgata, per exemple, ha utilitzat Facebook i grups específics per a persones sense papers per accedir a ofertes de treball i compartir informació amb altres treballadores en situacions similars. A través d'aquestes plataformes, les treballadores poden accedir a una àmplia gamma d'ofertes de treball, sovint per a posicions que no requereixen papers legals. L'ús de les xarxes socials

digitals també proporciona suport emocional i pràctic. L'Esmeralda, per exemple, ha utilitzat Wallapop per trobar feines de neteja i TikTok per obtenir informació sobre llocs web on inscriure's i buscar feina. A més, va rebre ajuda d'amigues que van publicar la seva situació a Facebook, permetent-li trobar suport per empadronar-se sense cost. Aquest tipus de suport és especialment important per a les treballadores de la llar que es troben en situacions precàries i que sovint no tenen accés a altres fonts de suport o informació.

Per altra banda, la participació en organitzacions de voluntariat i associacions comunitàries també és una estratègia clau per a moltes treballadores de la llar. Aquestes organitzacions ofereixen formació en diversos àmbits, com llengües, informàtica, cuina i electricitat, sense exigir permís de residència. La Corall, per exemple, participa en una organització de voluntariat que ofereix cursos i assessorament legal, proporcionant-li habilitats pràctiques i coneixements sobre els seus drets laborals. La participació en aquestes activitats no només proporciona habilitats pràctiques que poden millorar les oportunitats laborals, sinó que també ofereix un sentit de comunitat i suport emocional. Aquestes organitzacions no només ofereixen formació, sinó que també faciliten la convivència amb altres cultures i la participació en esdeveniments locals i internacionals. Per exemple, celebren la independència d'Hondures i participen com a voluntaris en esdeveniments al poble espanyol. A més, l'organització porta a terme projectes a Hondures, permetent als participants contribuir al desenvolupament del seu país d'origen. La Corall troba gratificant formar part d'aquesta institució, ja que li permet aprendre sobre altres cultures, maneres de parlar i costums, alhora que contribueix al seu propi país.

Tot i que les xarxes i els suports informals són essencials, la capacitat de negociació directa amb els ocupadors també és una tàctica utilitzada per algunes treballadores, tot i que amb dificultats. L'Àgata, per exemple, va intentar negociar tenir els caps de setmana lliures, però se li va denegar, i va sentir que no tenia poder per demanar millors condicions. Aquesta manca de poder de negociació directa subratlla la importància de les altres estratègies i suports esmentats anteriorment. En alguns casos, les treballadores han trobat suports concrets per regularitzar la seva situació. La Perla, per exemple, va rebre ajuda d'una de les famílies per a les quals treballava, qui es va comprometre a ajudar-la a regularitzar la seva situació tan bon punt hagués complert els tres anys de residència continuada a Espanya. Aquesta col·laboració és crucial per a la seva estabilitat legal i econòmica, permetent-li accedir a drets i serveis que d'altra manera estarien fora del seu abast.

L'accés a informació sobre els drets laborals i les maneres de procedir en cas de conflictes és un altre aspecte elemental. L'Ametista, per exemple, fa ús d'una barreja d'informació comunitària i digital per conèixer i defensar els seus drets. Aquestes fonts inclouen interaccions comunitàries on la informació es comparteix de manera informal entre les persones en situacions similars, així com l'ús de xarxes socials com TikTok, on professionals del dret i altres experts comparteixen informació rellevant. Aquesta combinació li permet mantenir-se al dia amb les lleis i regulacions que afecten la seva situació laboral i de residència, proporcionant-li les eines necessàries per prendre decisions informades i assertives en la seva lluita per millors condicions de vida i treball.

En suma, les treballadores de la llar en situació irregular fan ús d'una combinació d'estratègies de negociació i defensa basades en xarxes comunitàries, plataformes digitals i suport informal. Aquestes eines i estratègies els permeten gestionar les seves relacions laborals, accedir a noves oportunitats de treball, obtenir informació i suport emocional, i defensar els seus drets en un context sovint hostil i precari. Aquestes pràctiques subratllen la importància de les xarxes de suport mutu i la resiliència de les treballadores de la llar en la seva lluita per millorar les seves condicions de vida i laborals. Els exemples concrets de l'Àgata, l'Esmeralda, l'Àmbar, la Corall, la Perla i l'Ametista il·lustren com aquestes estratègies es despleguen en la pràctica, destacant la diversitat i la creativitat de les respostes individuals i col·lectives a la precarietat laboral i la irregularitat legal.

6. CONCLUSIONS

L'objectiu principal d'aquest treball és analitzar com afecta trobar-se en situació administrativa irregular sobre les condicions de treball de les empleades de la llar. Les conclusions d'aquest estudi confirmen una realitat complexa i sovint desoladora per a les treballadores de la llar en situació administrativa irregular. Aquestes dones enfronten condicions laborals precàries que tenen un impacte profund en la seva salut física i mental, com reflecteixen tant les entrevistes realitzades com la literatura acadèmica consultada.

En primer lloc, l'estatus administratiu irregular força aquestes treballadores a acceptar feines en l'economia submergida, on no gaudeixen de protecció legal ni accés a drets laborals bàsics. Aquesta situació les deixa exposades a la precarietat laboral, amb jornades laborals llargues i abusives, salaris baixos i tasques que impliquen riscos físics i mentals considerables. Les entrevistes reflecteixen aquesta realitat: treballen, executant tasques

físiques exigents per a les quals no ha rebut formació adequada, amb conseqüències greus per a la seva salut, com dolor crònic a l'esquena i al canell. Aquesta situació es normalitza perquè la prioritat és mantenir una font d'ingressos estable per elles i les seves i obtenir el permís de residència per poder iniciar projectes personals o millorar les condicions educatives i/o laborals de les seves famílies. Les treballadores sovint accepten condicions laborals adverses perquè no tenen alternatives viables. Aquesta situació es correspon amb la descripció de Sanchís (2005) del treball irregular, que es materialitza en feines remunerades al marge de la legislació, impedit o restringint l'accés a prestacions laborals i protecció social. La manca de contractes formals, la falta de drets laborals i la inseguretat constant agreugen la seva vulnerabilitat. Tal com assenyala Miguel (2013), aquestes dones es troben en la categoria més exclosa socialment, amb un accés molt restringit als drets; i consegüentment, son víctimes d'una doble invisibilització, ja que no disposen d'autorització de residència i treballen en economia submergida dins d'un espai privat. Un altre factor important és la falta de reconeixement i respecte per part dels seus ocupadors/es. Les relacions de poder desequilibrades, caracteritzades per la dependència i la subordinació, exacerben la vulnerabilitat d'aquestes treballadores. Les promeses incomplertes de regularitzar la seva situació són una eina de control utilitzada per les persones contractants per mantenir-les en una posició precària. Aquesta dinàmica es veu agreujada per la por a represàlies, com la deportació, que les impedeix denunciar abusos i infraccions. Les ocupadores sovint empren la por que genera trobar-se en situació irregular per exacerbar aquests abusos o, fins i tot, per justificar-los. Les amenaces que reben les treballadores, són un clar exemple és il·lustratiu del que Anderson (2000) descriu com la dependència de les treballadores del seu ocupador, cosa que les situa en una posició de subordinació i explotació. Per altra banda, les relacions interpersonals entre les treballadores de la llar i les persones que cuiden sovint es caracteritzen per vincles afectius complexos que poden contribuir a la seva explotació. Com descriu Hochschild (2002), les treballadores domèstiques assumeixen el rol de "l'esposa de l'esposa", establint vincles que van més enllà de la relació laboral. La majoria admeten que tractaven a les persones de qui tenien cura (sobretot si es tractava de persones grans o criatures) tal com cuidarien algú de la seva pròpia família. I, en més d'una ocasió, les persones grans per qui treballaven utilitzaven aquest "eres como de la família" o "eres como mi nieta" com a eina de control de les treballadores, exigint-los-hi que expliquessin tot el que havien fet en el seu temps lliure (amb qui havien estat, què havien menjat, on

havien dormit), permetent-se jutjar-les i assetjar-les amb aquesta informació. Aquestes relacions "familiars" dificulten l'establiment de límits clars entre la feina i els sentiments "familiars" i poden portar a situacions d'abús, on les treballadores es veuen obligades a acceptar condicions injustes per mantenir la seva feina. Relacionat amb la manca de temps lliure i la dedicació a temps complet a les cures de la persona per qui presten serveis, trobem que les treballadores de la llar en situació administrativa irregular també pateixen aïllament social, a causa de les llargues hores de treball i la disponibilitat constant que redueixen les seves oportunitats de socialització i suport emocional. Aquesta manca de temps lliure limita les seves oportunitats de crear vincles socials i obtenir suport emocional, augmentant la seva sensació d'aïllament i estrès. Segons Díaz i Martínez-Buján (2018), aquest aïllament és una conseqüència de la transferència de les tasques de cura a dones immigrants, que sovint treballen en condicions de gran vulnerabilitat i aïllament.

Les treballadores de la llar es troben en una situació de triple discriminació, com descriu Parella (2004), per ser dones, immigrades i de classe treballadora. Aquesta discriminació es veu exacerbada per la seva situació administrativa irregular, que les deixa sense accés als drets laborals bàsics i les exposa a abusos i explotació. Els ocupadors poden explotar la vulnerabilitat de les treballadores per retardar els tràmits legals i mantenir-les en una posició precària. Les promeses incomplertes de regularitzar la situació de les treballadores, tal com ens destaca na Sònia (professora de català) són un factor que es repeteix i gairebé mai es compleix. Això reflecteix la teoria de l'explotació de Demetriou (2015), on la regulació sobre la immigració i la legislació laboral perpetuen l'explotació, i la dependència dels ocupadors/es es converteix en una eina de control i dominació. Les trajectòries vitals i ocupacions prèvies de les empleades de la llar mostren que ocupaven posicions sovint més qualificades en els seus països d'origen; però, a Espanya, per trobar-se en situació irregular, el seu accés al mercat laboral està completament restringit a les tasques de la llar. Feines que es duen a terme a l'interior del domicili. Veiem com això és íntimament associable amb el que descrivia Maruani (2000), qui subratlla que la divisió sexual del treball i la feminització del sector domèstic perpetua la desigualtat i la precarietat laboral, especialment per a les dones immigrades. A més, el bagatge laboral i de formació sovint afecta les aspiracions de les empleades de la llar, que estan marcades per un desig de millorar les condicions de vida per a elles mateixes i les seves famílies. La formació contínua emergeix com una estratègia clau per aconseguir

aquesta millora. Això està en línia amb les teories de Parella (2004) que descriuen com les dones immigrades utilitzen l'educació i la formació per intentar superar les barreres imposades per la discriminació i la precarietat laboral. Així, tant les dones que fa poc temps que han arribat a Espanya com les que fa més de set anys que hi viuen, només han trobat feina com a empleades de la llar malgrat tenir estudis superiors en diferents àrees, almenys fins a haver sortit de la situació d'irregularitat. De fet, l'única dona entrevistada que ha aconseguit regularitzar la seva situació, obté feina en l'àmbit dels seus estudis tan bon punt obté el permís de residència. Les perspectives de futur de les treballadores estan influenciades per les seves experiències laborals actuals i la situació administrativa irregular. Moltes d'elles aspiren a una major estabilitat econòmica i professional, així com a la millora de les condicions de vida per a les seves famílies. Aquestes dones veuen en l'educació una oportunitat per millorar les seves condicions de vida i superar les limitacions imposades per la seva situació administrativa irregular. Les valoracions que expressen sobre la feina d'empleada de la llar estan profundament influenciades per les experiències laborals prèvies i les expectatives de futur. La manca de reconeixement i les condicions precàries són aspectes comuns que generen frustració i descontentament. Aquesta sensació està en consonància amb la descripció de Godino (2017) sobre com la precarietat laboral afecta la qualitat de vida al treball, especialment per als grups més vulnerables.

En aquest sentit, les conclusions de l'estudi corroboren les idees plantejades en el marc teòric. La segmentació del mercat de treball, la divisió sexual del treball i la percepció social del treball domèstic com a poc qualificat i poc valorat són factors que contribueixen a la precarietat laboral de les treballadores de la llar en situació irregular. Tal com assenyalava la literatura, aquestes dones es troben atrapades en una situació de vulnerabilitat extrema, sense accés als drets laborals i amb una capacitat de negociació molt limitada. En suma, la situació administrativa irregular té un impacte profund i negatiu en les condicions de treball de les treballadores de la llar. Aquesta situació les exposa a l'explotació laboral, la inseguretat, la manca de protecció legal i la precarietat, afectant la seva salut física i mental. La percepció negativa de l'administració pública i les dificultats per accedir a drets i serveis agreugen aquesta vulnerabilitat. No obstant això, aquestes dones mostren una gran resiliència i determinació per superar les adversitats, utilitzant estratègies diverses per millorar les seves condicions de vida i treballar per un futur millor. Les seves històries reflecteixen la necessitat urgent de reformes que garanteixin els drets

laborals i la protecció de les treballadores de la llar, independentment del seu estatus administratiu. Malgrat aquestes adversitats, les treballadores de la llar en situació irregular desenvolupen diverses estratègies per defensar-se i millorar les seves condicions de vida. Les xarxes comunitàries, el suport emocional i pràctic, i l'ús de les plataformes digitals són eines clau que utilitzen per accedir a noves oportunitats laborals, obtenir informació i compartir recursos. A més, la formació contínua és una via important per a la superació personal i professional, permetent-les aspirar a millors condicions de vida i a superar les limitacions imposades per la seva situació administrativa irregular.

7. FUTURES LÍNIES DE RECERCA

Després d'haver estudiat la literatura acadèmica i d'haver dut a terme el treball de camp d'aquest projecte d'investigació, les conclusions del treball final de màster obren la porta a diverses línies d'investigació futures que podrien contribuir significativament a una millor comprensió i abordatge de les problemàtiques que enfronten les treballadores de la llar en situació administrativa irregular:

Accés a un Habitatge Digne

Una primera àrea d'investigació hauria d'explorar les condicions d'habitatge de les dones en situació irregular que treballen com a empleades de la llar. Caldria analitzar les estratègies que utilitzen per accedir a un allotjament, incloent-hi les dificultats associades a la seva condició laboral i administrativa. S'hauria de considerar també l'impacte de treballar com a internes en una llar, fet que sovint comporta una manca d'estabilitat residencial i la impossibilitat de gaudir d'un espai personal propi. Aquesta investigació podria examinar també com aquestes condicions influeixen en la percepció de seguretat i benestar de les treballadores, i les seves implicacions en la seva salut mental i qualitat de vida. Així doncs, podríem explorar:

Quines són les condicions de la llar a les que tenen accés les dones que es troben en situació irregular? Com influeix tenir canalla? Com influeix treballar com a interna en una llar, i haver de buscar-ne una altra on es va només els caps de setmana? Hi ha estabilitat en l'allotjament? Perceben la seva llar com un espai segur? Quins arranjaments empren per facilitar-se l'accés a la llar les dones en situació irregular? Quines normes o condicions s'apliquen de romandre a la llar dels ocupadors/es?

Quines són les conseqüències de no tenir un "espai propi" i estar sempre al centre de treball?

Influència de les Trajectòries Laborals Prèvies

Les experiències laborals prèvies de les treballadores en els seus països d'origen sovint inclouen ocupacions més qualificades o amb un major reconeixement social. Investigacions futures podrien analitzar com aquestes trajectòries laborals influeixen en les expectatives i la resiliència de les treballadores, i com gestionen el contrast entre les seves competències prèvies i les condicions laborals que afronten en el sector domèstic. Aquests estudis podrien aportar noves perspectives sobre les estratègies individuals i col·lectives per conviure amb la precarietat laboral. En aquest context, partiríem d'aquesta pregunta:

Quina influència té sobre les expectatives de les empleades de la llar en situació administrativa irregular, el fet d'estar treballant en una feina "menys qualificada" o amb menys reconeixement social que on havien viscut abans?

Impacte en la Família i l'Entorn Social

Un altre àmbit prioritari és l'estudi de les repercussions de la situació laboral i administrativa de les treballadores sobre les seves famílies, tant les que romanen als seus països d'origen com les que les acompanyen al país de destí. En particular, caldria analitzar l'impacte en les criatures, especialment pel que fa a la integració escolar, el benestar emocional i les dinàmiques familiars. També seria rellevant investigar si la situació irregular de les mares pot derivar en situacions d'assetjament escolar o dificultats d'adaptació social i acadèmica dels infants. Sobre aquests aspectes, ens preguntem:

Com afecta la situació laboral de les empleades de la llar en SAI als seus familiars (tant en els que romanen al país d'origen com els que es desplacen amb elles)? Aquest desplaçament, té repercussions sobre les criatures que van a l'escola? La situació irregular, pot ser un motiu d'assetjament escolar? La canalla té dificultats d'integració a l'escola en l'àmbit social / idiomàtic / assignatures, etc.?

Anàlisi Crítica de les Polítiques Públiques

Un camp de recerca essencial és l'anàlisi de les polítiques públiques dirigides a protegir les treballadores de la llar, especialment aquelles en situació administrativa irregular. Aquestes investigacions haurien d'avaluar si les polítiques existents responen adequadament a les necessitats reals d'aquest col·lectiu i si són accessibles de manera efectiva. Així mateix, seria important estudiar el paper que aquestes polítiques juguen en la perpetuació o superació de la vulnerabilitat estructural d'aquestes treballadores. Enfocariem la recerca amb les següents preguntes:

Quines polítiques públiques s'estan implementen per protegir a les empleades de la llar en situació irregular? Són realment accessibles? Les necessitats que pretenen cobrir les polítiques actuals, són coherents amb les necessitats reals de les empleades de la llar en situació irregular?

Relació entre Polítiques Migratòries i Mercat de Treball

Finalment, una línia de recerca de gran rellevància seria explorar la intersecció entre les polítiques migratòries, les necessitats del mercat laboral i la configuració de la feminització de les migracions laborals. Aquesta investigació podria examinar si existeix un interès tàcit per part de l'Estat a mantenir un col·lectiu de treballadores en situació irregular que atengui les necessitats de cures i serveis domèstics. A més, caldria investigar com la inversió de la piràmide poblacional i l'augment de les necessitats de cura de la tercera edat poden estar vinculats amb l'expansió d'aquest fenomen. Ens preguntem doncs:

Quina relació hi ha entre la inversió de la piràmide poblacional, la manca de cobertura i atencions a la tercera edat i el fenomen de l'ona de migració feminitzada conformada de dones que treballen com a empleades de la llar?

Aquestes línies de recerca contribuirien a aprofundir en el coneixement sobre les condicions laborals i socials de les treballadores de la llar en situació administrativa irregular, i podrien fonamentar recomanacions per a reformes legislatives i polítiques públiques més eficaces i inclusives.

8. BIBLIOGRAFIA

- Akalin, A. (2018). Affective Precarity: The Migrant Domestic Worker. *The South Atlantic Quarterly*, 117(2), 420–429. <https://doi.org/10.1215/00382876-4374933>
- Alós, R. (2014). Menos empleo y más precariedad. En F. Miguélez y P. López-Roldán. *Crisis, empleo e inmigración en España. Un análisis de las trayectorias laborales* (pp. 67-108). Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions.
- Ambrosini, M. (1998). Intereses ocultos: la incorporación de los inmigrantes a la economía informal. *Migraciones* 4, pp. 111-151.
- Anderson, B. (2000), *Doing the dirty work? The global politics of domestic labour*, London, Zed Books.
- Antón, J. I., Fernández-Macías, E. & Muñoz de Bustillo, R. (2012). Identifying Bad Jobs across Europe en C. Warhurst, F. Carré, P. Findlay & C. Tilly. *Are bad jobs inevitable? Trends, Determinants and Responses to Job Quality in the Twenty-First Century* (pp. 25-44). Palgrave macmillan.
- Banyuls, J. et Al (2002/2003). «Empleo informal y precariedad laboral: las empleadas de hogar». *Sociología del Trabajo*, n.º 47, p. 75-105.
- Barranco, O. (2010). La cara oculta del hipermercado. Consentimiento y resistencia laborales de los proletarios y proletarias de un hipermercado [Tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. Dipòsit Digital de Documents de la UAB.
- Barranco, O. (2011). El papel del perfil social en el consentimiento y la resistencia laborales. El caso de los trabajadores de un hipermercado. *Sociología del Trabajo*, 71, 26-44
- Benach J., Vives A., Amable M., Vanroelen C., Tarafa G., i Muntaner, C. (2014). Precarious employment: understanding an emerging social determinant of health. *Annu. Rev. Public Health*, 35, 229–253. [10.1146/annurev-publhealth-032013-182500](https://doi.org/10.1146/annurev-publhealth-032013-182500)
- Benería, L. (1981). *Reproducción, producción y división sexual del trabajo. Mientras tanto*, 6, pp. 47-84.
- Cano. (2004). Formas, percepciones y consecuencias de la precariedad. *Mientras tanto*, 93, 67–81.
- Carrasquer, P. y Torns, T. (2007). Cultura de la precariedad: conceptualización, pautas y dimensiones: Una aproximación desde la perspectiva de género. *Sociedad y utopía: Revista de ciencias sociales*, 29, 139-156.
- Comisión de las Comunidades Europeas (1993). Crecimiento, competitividad, empleo. Retos y pistas para entrar en el siglo XXI. Libro blanco. *Luxemburgo: Oficina de Publicaciones Oficiales de las Comunidades Europeas*.
- Comisión Europea (1998). *Comunicación de la Comisión sobre el Trabajo no Declarado*. Bruselas: COM (98) – 219.
- Demotriou, D. (2015) “Tied Visas” and Inadequate Labour Protections: A formula for abuse and exploitation of migrant domestic workers in the United Kingdom. *Anti-Trafficking Review*, 5, 69–. <https://doi.org/10.14197/atr.20121555>
- European Commission (2010). *Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. Communication, COM (2010), 2020*. Bruselas
- Fernández-Huerga, Eduardo. (2010). La teoría de la segmentación del mercado de trabajo: enfoques, situación actual y perspectivas de futuro. *Investigación económica*, 69(273), 115-150. Recuperado en 09 de diciembre de 2022, de

http://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0185-16672010000300004&lng=es&tlng=es

- Godino, A. (2017). *La calidad del empleo externalizado. Análisis de la fragmentación de las relaciones de empleo* [Tesis doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona]. Dipòsit Digital de Documents de la UAB.
- Gómez Bueno, C. (1997). La valoración de la propia ocupación. *Revista Internacional de Sociología*, 17, 153-169.
- Gordon, D.; R. Edwards y M. Reich, *Trabajo segmentado, trabajadores divididos*, Madrid, Ministerio de Trabajo, 1986 [1982] (versión en español de D. Gordon; R. Edwards y M. Reich, *Segmented Work, Divided Workers*, Cambridge, Cambridge University Press, 1982).
- Gregorio Gil, C. (2013). Migración femenina. Su impacto en las relaciones de género. *Asparkia : investigación feminista*, 15, 257.
- Hoiting, I (2021). Triangulations of “Motherly Love”: Negotiated Intimacies among Migrant Domestic Workers, Mothers and Children. *Journal of Family Issues*, 43(2), 324–349. <https://doi.org/10.1177/0192513X21993858>
- Maruani, M. (2000). De la sociología del trabajo a la sociología del empleo. *Política y Sociedad*, 34, pp. 9-17.
- Moreno, S. (2014). *Trayectorias laborales, género e inmigración: la doble cara de la segregación horizontal*. A *Trayectorias laborales, género e inmigración : la doble cara de la segregación horizontal*. Bellaterra Universitat Autònoma de Barcelona.
- Miguel Juan, C. (2013, redactado en 2003). Inmigrantes irregulares: colectivo silenciado. La ley de extranjería en España como construcción jurídica de la exclusión. *Asparkia : investigación feminista*, 15, 43–.
- Miguélez, F. y López-Roldán; P. (2014). *Crisis, empleo e inmigración en España. Un análisis de las trayectorias laborales*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions
- Molina, O. y Miguélez, F. (2013). From negotiation to imposition. Social dialogue in austerity times in Spain. *International Labor Office. Working Paper*, 51
- Molina, O. (2014). *Situaciones de mayor precariedad: desempleo de larga duración, inactividad y empleo informal*. En F. Miguélez y P. López-Roldán. *Crisis, empleo e inmigración en España. Un análisis de las trayectorias laborales (181-220)*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions.
- Moreno, S. (2014). *Trayectorias laborales, género e inmigración: la doble cara de la segregación horizontal*. En F. Miguélez y P. López-Roldán. *Crisis, empleo e inmigración en España. Un análisis de las trayectorias laborales (145-180)*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions
- Njambi, W. (2001). Doing the Dirty Work? The Global Politics of Domestic Labour [Review of *Doing the Dirty Work? The Global Politics of Domestic Labour*]. *Gender & Society*, 15(4), 634–635. Sage Publications. <https://doi.org/10.1177/089124301015004008>.
- Olsthoorn, M. (2014), ‘Measuring precarious employment: A proposal for two indicators of precarious employment based on set-theory and tested with Dutch labor market-data’, *Social Indicators Research*, Vol. 119, No. 1, pp. 421–441.
- Organización Internacional del Trabajo (1999). *Trabajo decente*. Informe del director general de la OIT en la 87a reunión internacional de la Conferencia Internacional del Trabajo, Ginebra.

- Organización Internacional del Trabajo (2015). *El papel de la OIT frente a los nuevos desafíos planetarios (Parte 2: 1999-)*. Oficina de Biblioteca y Servicios de Información. Recuperado el 20 de enero de 2023, de Ilo.org website: <https://www.ilo.org/legacy/spanish/lib/century/index6.htm>
- Parella Rubio, S. (2004). *La interacción entre clase social, género y etnia : el reclutamiento de mujeres inmigrantes en el servicio doméstico. Mientras tanto*, Núm. 93 (2004), p. 83-99. <<https://ddd.uab.cat/record/175950>> [Consulta: 9 desembre 2022].
- Real Decreto 629/2022, de 26 de julio, por el que se modifica el Reglamento de la Ley Orgánica 4/2000, sobre derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social, tras su reforma por Ley Orgánica 2/2009, aprobado por el Real Decreto 557/2011, de 20 de abril. «BOE» núm. 179, de 27 de julio de 2022: https://www.boe.es/diario_boe/txt.php?id=BOE-A-2022-12504
- Rodríguez Copé, M. L. (2021). Empleo digno y de calidad: ¿utopía en el trabajo doméstico? *Lex Social: Revista de Derechos Sociales*, 11(2), 594–627. <https://doi.org/10.46661/lexsocial.5977>
- Rodríguez Escanciano, S. i Álvarez Cuesta, H. (2021). Presentación. Empleo digno en el sector de los cuidados: superando los roles de género. *Lex Social: Revista de Derechos Sociales*, 11(2), 491–496. <https://doi.org/10.46661/lexsocial.5954>
- Salazar Parreñas, R. (2014). Migrant Domestic Workers as “One of the Family.” In *Migration and Care Labour* (pp. 49–64). Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9781137319708_4
- Salazar Parreñas, R. (2017). Love’s Labor’s Cost: The Family Life of Migrant Domestic Workers. *World Policy Journal*, 34(3), 16–20. <https://doi.org/10.1215/07402775-4280136>
- Sanchís (2005). Trabajo no remunerado y trabajo negro en España. *Papers : revista de sociologia*, N. 75 (2005), pp. 85-116, ISSN 2013-9004. DOI: 10.5565/rev/papers/v75n0.1017
- Somavía, J. (2014). *El trabajo decente. Una lucha por la dignidad humana*. Santiago, Organización Internacional del Trabajo.
- Verd Pericàs, & Lozares, C. (2016). La interpretación y el análisis de la información cualitativa. En Joan M. Verd, Carlos Lozares (Ed.) *Introducción a la investigación cualitativa : fases, métodos y técnicas* (pp. 293 -335). Editorial Síntesis.
- Verd Pericàs, & Lozares, C. (2016). La pregunta de investigación y la preparación del estudio. En Joan M. Verd, Carlos Lozares (Ed.) *Introducción a la investigación cualitativa : fases, métodos y técnicas* (pp. 83 -112). Editorial Síntesis.
- Verd Pericàs, & Lozares, C. (2016). *Introducción a la investigación cualitativa : fases, métodos y técnicas* / Joan M. Verd, Carlos Lozares. Editorial Síntesis.

DECLARACIÓ D'ORIGINALITAT:

Manifesto mitjançant la present declaració que aquest Treball Final de Màster és un treball propi i original. A més, confirmo que:

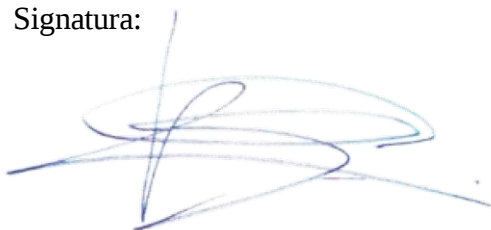
- Aquest treball ha estat redactat exclusivament per mi, sense fer servir cap mena d'ajuda, d'una altra persona o d'una tecnologia.
- No he utilitzat ni parafrasejat cap document, dades o informacions sense el reconeixement degut a l'autoria original, ni els he utilitzat de forma extensa per substituir o maquillar el meu propi redactat;
- He referenciat clarament d'acord amb les normes i requisits de la Facultat totes les fonts utilitzades en el treball (ja siguin d'una font impresa, Internet o qualsevol altra font), tant al text com en el llistat de Bibliografia.
- No he falsificat o manipulats les dades utilitzades o les troballes del treball realitzades;
- Cap part d'aquest treball no s'ha utilitzat prèviament, o alhora, per a altres cursos o assignatures dins el Màster o com a exercici dins d'altres processos d'avaluació. En el cas d'haver utilitzat algun fragment d'aquestes característiques he demanat permís explícit al tutor o tutora i n'he deixat constància del seu ús situant una nota a peu de pàgina en el propi text explicitant clarament quin és el fragment coincident;

Soc conscient que qualsevol constatació de falsedat en aquesta declaració resultarà en una acció disciplinària segons les recomanacions de la Facultat de Ciències Polítiques i de Sociologia. Confirmo que entenc que el meu treball pot ser verificat electrònicament en busca de plagi o d'un ús indegut d'eines d'intel·ligència artificial mitjançant l'aplicació de programari específic i que podrà ser emmagatzemat per a una eventual comparació futura.

Nom i cognoms de l'alumne/a: Adriana Rue Lopez

Data: 27/06/2024

Signatura:

ANNEX 1. Blocs del guió de l'entrevista i preguntes orientatives

El guió es reproduceix en castellà perquè és l'idioma vehicular de les entrevistes:

Trayectoria vital:

- *¿Podrías explicarme brevemente cómo ha transcurrido tu vida hasta ahora? ¿Sientes que se ha desarrollado de manera continua o hay etapas diferenciadas, quizás con momentos de ruptura o circunstancias que han marcado cambios? ¿Dirías que la tendencia ha sido hacia la mejora, el estancamiento o el empeoramiento? ¿Según momentos o cambio, cuáles con cada tendencia?*

Trayectoria educativa:

- *¿Puedes explicarme qué estudios has realizado o estás realizando? ¿Dónde comenzaste estos estudios? ¿Los has finalizado? Y si no, ¿por qué razón?*
- *¿Crees que fue un tiempo bien aprovechado o más bien una pérdida de tiempo? ¿Te ha sido útil para la vida profesional o para otras cosas?*
- *¿Tienes la intención de seguir formándote en el futuro? ¿Por qué razones?*

Trayectoria profesional:

- *¿Puedes hablarme sobre cómo se ha desarrollado tu vida desde la perspectiva laboral, desde tu primera profesión hasta tu ocupación actual? ¿Has pasado por diferentes lugares de trabajo, profesiones...?*
- *¿Qué motivos te llevaron a tomar la decisión de empezar a "trabajar" y a continuar? (Para contribuir a la economía familiar, pagar tus estudios, gastos personales, razones de salud...)*
- *¿Has pasado temporadas de tu vida sin trabajar? ¿Cuántas, en qué momentos? ¿Cuáles son las causas de estas situaciones? (¿no encontrar trabajo, elección voluntaria, otras?) ¿Cómo has vivido estos momentos? ¿Cómo ha afectado a tu vida?*
- *¿Las labores en las que trabajabas en tu país de origen son similares a las que has desempeñado desde que estás en España? ¿Consideras que tu vida profesional ha ido progresando de manera ascendente o piensas que se ha estancado en algún punto? ¿A qué crees que se debe?*

Situación familiar:

- *¿Puedes explicarme tu situación familiar? ¿Tienes hijos aquí o en el extranjero? ¿Tus padres o alguna persona de la familia depende de ti / de tu salario? ¿Dónde vive tu familia? ¿Crees que la situación familiar ha influido en algunas decisiones que hayas tomado?*
- *(En caso de tener) Si no tuvieras familia a tu cargo, ¿crees que habrías seguido el mismo camino?*

Decisión de desplazarse:

- *¿En qué momento tomaste la decisión de trasladarte a España? ¿Siempre había formado parte de tu proyecto de vida o hubo algún acontecimiento que*

provocó esa decisión? ¿Alguna persona o alguna razón en particular te animaron a lanzarte?

- *¿Por qué motivos elegiste España? (razones familiares, por el idioma, expectativas u otras razones) ¿Tienes familia en España? ¿Habías estado alguna vez antes de trasladarte de manera más permanente? ¿Conocías a personas en España?*

Experiencia laboral de empleada del hogar:

- *Para ti, ¿qué es lo mejor y lo peor de trabajar?*
- *Actualmente, ¿trabajas? ¿En una empresa o como empleada del hogar? ¿Como interna o por horas? ¿Por qué?*
- *¿Tienes otras fuentes de ingresos?*

Evolución dentro de la profesión de empleada del hogar:

- *¿Cuándo empezaste a trabajar como empleada del hogar? ¿Cómo conseguiste tu primer trabajo de empleada del hogar? ¿Te costó mucho o fue fácil?*
- *¿Qué significó en ese momento empezar a trabajar en ese domicilio? ¿Lo recuerdas como una etapa difícil? ¿Qué sensaciones tenías? (¿incertidumbre, inseguridad, presión por encontrar trabajo o, por el contrario, tranquilidad, certeza y seguridad?) ¿Empezaste trabajando como interna o por horas? ¿En un solo domicilio o en diferentes casas?*
- *¿La persona que te contrató es la misma para la que trabajas o tienes que ir a domicilios de terceras personas?*
- *¿Hay alguna red social o aplicación que utilices para encontrar trabajo?*
- *¿Qué valoraste principalmente de tu primer trabajo como empleada del hogar en España?*
- *Intenta recordar ese momento, ¿te costó adaptarte al trabajo? ¿Trabajabas con otras compañeras dentro del hogar? Si sí, ¿cómo era la relación con ellas?*
- *¿Cómo lo viviste y qué supuso para ti?*
- *¿Has estado siempre trabajando en el mismo domicilio o has ido cambiando? ¿Las labores por las que te contrataban eran las mismas o dependían de la persona para la que trabajabas? Si ha habido cambios (tanto de empleador como dentro de una misma casa), ¿consideras que han sido a mejor o a peor?*
- *¿Cuál es el máximo de tiempo que has trabajado para una misma casa? ¿Quién y cómo decide que se termina la relación laboral?*

Situación en el lugar de trabajo y condiciones de trabajo:

- *¿Cómo se formalizaba el contrato (verbalmente, por escrito...)? ¿Qué tipo de "contrato" tenías? ¿Era fijo o de duración determinada? ¿Sabías cuál era la fecha de finalización de las labores?*
- *¿Cuántas horas trabajabas al día? ¿Y a la semana? Al comienzo de la semana, ¿sabías cuántas horas deberías trabajar? En cuanto al horario, ¿era siempre el mismo o iba cambiando?*

- ¿Cuánta gente vivía en las casas en las que has trabajado/trabajas? ¿Eran familias numerosas o cuidabas solo a una persona? En las casas donde has trabajado, ¿había niños? ¿Y personas mayores?
- ¿Qué consideras que es lo mejor y lo peor de trabajar como empleada del hogar?
- ¿Puedes hablarme extensamente sobre los siguientes aspectos: 1) Situación laboral, 2) horarios, 3) Salarios: ¿Qué salario percibes? ¿Cómo se pacta? ¿Se tienen en cuenta las horas extraordinarias? ¿Tienes complementos o pagas extraordinarias?; 4) Contenido del trabajo; 5) Relación con otras compañeras; 6) ¿Te permite conciliar la vida familiar con la profesional?; 7) ¿Son trabajos seguros o hay riesgos? ¿Cuáles?
- ¿Hay algo que te guste o te enfade especialmente sobre este trabajo?
- ¿Puedes describirme un día normal de trabajo, desde que comienza hasta que acaba? ¿Qué tareas debes realizar?
- ¿Cómo se asignan estas tareas? ¿Son negociables? Como trabajadora, ¿tienes voz?
- ¿Consideras que este trabajo es transitorio? ¿Quieres cambiar de profesión?

Seguridad y salud laboral:

- En las tareas que realizas, ¿crees que hay riesgos y peligros? ¿Puede comportar algún problema para la salud (dolores corporales, alergias, estrés, etc.)?
- ¿Te proporcionan los utensilios necesarios para estar protegida? (guantes, mascarillas, etc.) ¿Qué medidas de prevención de riesgos laborales hay? ¿Tienes descansos durante la jornada laboral?
- Si tenías que ir al baño, ¿podías hacerlo cuando quisieras? ¿Había condiciones?
- Si tenías que hacer alguna gestión personal, ¿te sentías libre de poder hacerlo? ¿Cómo lo gestionabas?
- Si estás enferma, ¿puedes pedir la baja? ¿Si no trabajas porque estás enferma, sigues cobrando?
- ¿Crees que te ha afectado psicológicamente trabajar como empleada del hogar? ¿En algún momento has sentido que no te valoraban o que no valoraban tu trabajo? ¿En algún momento has necesitado parar?
- ¿Has sufrido abusos por parte de los empleadores o de las personas a las que cuidas?
- ¿Has creado algún vínculo emocional con la persona a la que estabas cuidando? ¿Cómo te afecta eso?
- ¿Los vínculos que creas influyen en tu actitud hacia el trabajo? ¿Cómo?
- ¿Tratabas a los ancianos o a los niños como si fueran de tu familia? ¿Y ellos a ti?
- ¿Cómo te tratan las personas para las que trabajas? Si hay cosas que no te parecen bien, ¿puedes decirlo? ¿Has tenido miedo en algún momento? ¿Has tenido que hacer cosas que no querías?

Régimen de sanciones:

- *Si las cosas no se hacen como quieren los "jefes", ¿cuáles son las consecuencias? ¿En algún momento has tenido miedo?*
- *¿Las personas que te contrataban te han prometido alguna vez que harían los trámites para que pudieras tener permiso de residencia?*
- *¿Han utilizado alguna vez el hecho de que te encontraras en situación irregular en tu contra? (decir que avisarían a la policía, que tendrías que regresar al país de origen, etc.)*
- *¿Cómo te afectaba a nivel personal encontrarte en situación irregular si había algo que considerabas que no estaba bien? ¿Cómo crees que habrían sido las cosas si hubieras tenido permiso de residencia?*

Arreglos:

- *¿Conoces a otras mujeres que se encuentren en una situación similar a la tuya (que hayan trabajado como empleadas del hogar en situación irregular)?*
- *Si conoces a otras mujeres que se encuentren en una situación similar, ¿sabes si su experiencia es similar a la tuya? ¿Ha habido alguna experiencia en particular que te hayan contado que te haya impactado?*
- *Si conoces a otras mujeres que se encuentren en una situación similar, ¿os organizáis de alguna manera? ¿Formas parte de alguna asociación que vele por vuestros derechos?*
- *¿Cuáles son las características más demandadas para trabajar?*
- *¿Alguien te ha informado sobre cuáles son tus derechos? ¿Tienes algún lugar al que acudir?*
- *¿Cómo influyen las redes sociales en la búsqueda de trabajo como empleada del hogar? ¿Has utilizado alguna plataforma?*

Sobre la administración:

- *¿Actualmente tienes permiso de trabajo? ¿Cómo lo conseguiste? ¿Te costó conseguirlo?*
- *Cuando llegaste a España, ¿eras consciente de todo lo que tendrías que vivir para poder obtener la residencia?*
- *¿Cómo crees que ha influido en tu trayectoria laboral en España? ¿Las personas que contratan empleadas del hogar en situación irregular utilizan la promesa de la regularización como gancho?*
- *¿Qué opinión tienes sobre las leyes de extranjería? ¿Crees que velan por los derechos de las personas que se encuentran en tu situación?*
- *¿Te has sentido protegida por la administración española? ¿Qué crees que podría mejorar?*